

Eino Huhtinen ja Matti Aarnio

LASTEN KÄSITYKSIÄ MASKULIINISUUDESTA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Eino Huhtinen ja Matti Aarnio: Lasten käsityksiä maskuliinisuudesta
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2020

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lasten käsityksiä maskuliinisuudesta. Tutkimuskysymyksemme olivat: millaisia käsityksiä lapset liittävät maskuliinisuuteen, millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät suotavina sekä millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät epäsuotavina.

Tutkimuksen teoreettinen tausta rakentui erilaisten maskuliinisuusteorioiden, erityisesti hegemonisen maskuliinisuuden pohjalta. Tämän lisäksi teoriaosuudessa tukeuduttiin toimijuutta käsittelevään teoriaan sekä aikaisempiin mies- ja maskuliinisuustutkimuksiin.

Tutkimuksen tutkimusotteena oli fenomenografia, sillä tutkimuksen keskiössä olivat käsitykset. Tutkimuksen aineisto kerättiin kevättalvella 2019 Pirkanmaan alueelta peruskoulun yleisopetuksessa olevilta 5. ja 6.luokkalaisilta. Tutkimusaineiston laajuudeksi muodostui viiden koululuokan joukko, joista tutkimukseen osallistui yhteensä 87 oppilasta. Osallistuneiden sukupuoli jakautui seuraavasti: 35 poikaa, 51 tyttöä. Lisäksi yhdessä vastauksessa sukupuolta ei ollut ilmoitettu. Aineistonkeruussa käytettiin kahta eri menetelmää: avoimia kysymyksiä sisältävää kyselylomaketta sekä yksilöllistä teemahaastattelua, johon valitsimme kyselylomakkeiden perusteella 8 vastaajaa. Aineiston analyysissä käytettiin laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Tutkimustulosten perusteella lasten käsitykset maskuliinisuudesta voidaan jaotella erilaisiin kehollisuuden, käyttäytymisen ja kompetenssien pääkategorioihin. Kehollisuuksiin lukeutuu kehoon, ulkoasuun ja elintapoihin liittyvät toiminnan tavat. Käyttäytymiseen liitetään väkivaltaan ja puolustamiseen, persoonallisuuteen, sosiaalisuuteen, luotettavuuteen ja sääntöjen noudattamiseen liitettäviä toiminnan muotoja. Kompetensseiksi luetaan liikunnallisuuteen, pelaamiseen, moottoriajoneuvoihin, esiintymiseen ja kyvykkyyteen liittyviä kuvauksia. Suotavien maskuliinisuuksien joukossa ovat hyvät sosiaaliset taidot, urheilullisuus, terveet elintavat ja toisten puolustaminen. Epäsuotavina maskuliinisina piirteinä nähdään kiusaaminen ja väkivaltaisuus, feminiiniset käyttäytymismallit sekä kovaäänisyys ja keskittymiskyvyn puute.

Avainsanat: poikatutkimus, hegemoninen maskuliinisuus, toimijuus, homososiaalisuus, toksinen maskuliinisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
3	MASKULIINISUUS.....	9
3.1	HEGEMONINEN MASKULIINISUUS.....	10
3.2	HEGEMONISEN MASKULIINISUUDEN KRITIIKKI JA JATKOTEORiat	12
3.3	TOKSINEN MASKULIINISUUS.....	15
3.4	POSITIIVINEN MASKULIINISUUS	18
4	SUKUPUOLENTUTKIMUS.....	20
4.1	KRIITTINEN MIESTUTKIMUS	21
4.2	POIKATUTKIMUS	22
5	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	25
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	28
6.1	AINEISTONKERUU	31
6.2	TEEMAHAASTATTELU	33
6.3	ANALYYSIN VAIHEET	35
7	TUTKIMUKSEN TARKASTELU	37
7.1	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	37
7.2	LAPSITUTKIMUKSEN EETTiset PERIAATTEET	39
7.3	LASTEN TOIMIJUUS	42
8	TULOKSET JA TULOSTEN TARKASTELU.....	44
8.1	KEHOLLISUUS.....	46
8.1.1	<i>Fyysinen keho.....</i>	46
8.1.2	<i>Ulkoasu, vaatteet ja hiukset.....</i>	47
8.1.3	<i>Elintavat.....</i>	49
8.2	KÄYTTÄYTYMINEN.....	49
8.2.1	<i>Väkivalta ja puolustaminen.....</i>	50
8.2.2	<i>Persoonallisuus</i>	51
8.2.3	<i>Sosiaalisuus.....</i>	53
8.2.4	<i>Luotettavuus</i>	56
8.2.5	<i>Sääntöjen noudattaminen.....</i>	57
8.3	KOMPETENSSIT	57
8.3.1	<i>Liikunnallisuus</i>	58
8.3.2	<i>Pelaaminen.....</i>	58
8.3.3	<i>Moottoriajoneuvot.....</i>	59
8.3.4	<i>Esiintyminen</i>	59
8.3.5	<i>Kyvykkyys.....</i>	60
8.4	HAASTATTELIJAN SUKUPUOLI	62
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
10	POHDINTA	65
11	LÄHTEET	67
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sukupuoleen liittyviä haasteita ja ongelmia leimataan usein naiskysymyksiksi. Mieheyteen liitettävät asiat on perinteisesti mielletty asioiden normaalitilaksi ja naiseuteen liitettävät yhteiskunnalliset kysymykset tästä normista poikkeavina. Sukupuolentutkimus ja kriittinen miestutkimus tuovat esiin miehenä tai poikana toimimisen tapoja. Miestutkimuksen kautta voidaan hahmottaa, millä tavoin miehenä toimiminen määrittää, asemoi, voimaannuttaa ja rajoittaa miehiä. (Connell 2002, 43.)

Miestutkimus on naistutkimuksesta juurensa saanut tieteenhaara. Suomessa miestutkimuksen perinne tunnetaan kriittisen miestutkimuksen nimellä ja siihen on liittynyt vahvasti feministinen orientoituminen (Markkola, Östman & Lamberg 2014, 9). Miestutkimuksen voidaan nähdä olevan vastauksena sukupuolen- ja naistutkimuksen esittämään haasteeseen. Miestutkimus tarkastelee miestä ja maskuliinisuutta siinä, missä naistutkimus naista ja feminiinisyttä. Maskuliinisuus nähdään olevan tuotettavissa sekä sosiaalisesti että historiallisesti, ja sitä tarkastellaan sosiaalisen sukupuolen rakenteena ja toimintana (gender), ei niinkään essentiaalisena ja biologisena sukupuolena (sex). Miestutkimuksen ei ole tarkoitus korvata naistutkimusta, vaan päinvastoin se on nähtävissä tarpeellisena lisänä joko sukupuolentutkimukseen tai feministiseen tutkimukseen tutkijan orientaatiosta riippuen. (Jokinen 1999, 22.)

Poikia voidaan nähdä nykyään yksilöitävän esiin yleisessä keskustelussa ja tutkimuksessa. Poikatutkimuksen ehkä jopa nuoresta asemasta Suomessa kertoo mielestämme se, että ensimmäinen poikatutkimusta koskeva kotimainen kokoomateos julkaistiin syksyllä 2018. Olemme saaneet ideaksi suunnata tutkimuksemme poikatutkimukseen juuri sen ajankohtaisuutensa vuoksi. Poikia ja nuoria miehiä koskevassa yleisessä keskustelussa on erityisesti viime aikoina korostunut synkkien tulevaisuuskuvien maalaaminen. Anttila tekee Poikatutkimus-teoksen kirja-arviossaan huomion, joka sanallistaa meitä

kiinnostavan aukon poikia koskevassa tutkimuksessa: “Poikaelämän myönteisistä puolista puhutaan vähän ajassa, jossa nuorista kannetaan jatkuvaa huolta ja jossa maskuliinisuudet ovat hierarkkisia, jotkut niistä jopa ongelmallisia. Hegemoninen, toksinen maskuliinisuus pyritään purkamaan. Hierarkiat perustuvat aina luokitteluihin, jotka ovat pohjimmiltaan sopimuksenvaraisia: jokin tapa tehdä poikatapaisuutta on joskus ja jossain parempi kuin jokin toinen.” (Anttila 2019, 63.)

Herra Ylpön & ihmisten laulun “Pojat ei tanssi” (2010) ensimmäinen säkeistö kuvaa osuvasti kulttuurisia reunaehtoja sille, millä tavoin poikien odotetaan toimivan ja tuovan esille maskuliinisuuttaan:

Pojat ei tanssi,
Pojat ei juorua.
Pojat ei pillitä eikä juo siideriä
Ja mitä pojat puhuu tytöistä,
Kun tytöt ei oo paikalla,
Onko se painokelpoista
Tai laulunarvoista.

Maskuliinisuutta ei pidetä synnynnäisenä luonnollisena ominaisuutena. Se opitaan, uusinnetaan ja rakennetaan suhteessa itseen ja toisiin. Tavat, joilla maskuliinisuutta ilmennetään toiminnassa vaihtelevat ajan ja tilanteiden mukaan. (Paechter 2007, 14.)

Jopa naistutkimuksessa, huomion keskittyessä tyttöihin ja heidän osallisuuteensa, on tutkimuksen ohessa löydetty poikien akateemisesta pärjäämisestä hälyttäviä huomioita (ks. Wiklund 2017). Suomessa toisen asteen koulutuksessa tytöt ovat ohittaneet lukumäärissä poikien määrän jo 1950-luvulla ja korkeakoulutuksessa 1980-luvulla (Gordon, Holland, Lahelma & Thomson, 2005.) Se mikä kiinnittää erityisesti huomion on, että tällaisiin keskusteluihin osallistuneita ovat olleet pääosin aikuiset, eivät niinkään pojat itse. Haluamme tutkimuksemme kautta antaa tilaa poikien omalle äänelle ja sitä kautta kartoittaa, kuinka nyky-yhteiskunnassamme miehuutta kohti varttuvat pojat itse ymmärtävät maskuliinisuuden käsitteen ja miehenä olemisen. Tässä tutkimuksessa

tarkastelemme poikien käsitysten lisäksi laajemmin lasten käsityksiä, jonka johdosta meillä on mahdollista saada selville myös sellaisia asioita, joita pojat itse saattavat pitää niin itsestään selvinä, että ne voisivat jäädä heidän osaltaan kokonaan mainitsematta.

Tutkimuksessamme kartoitamme poikien toimintaa sukupuoleen sidottujen maskuliinisten toimintamallien, käsityksien ja valintojen kautta. Sukupuolentutkimuksessa on kuitenkin tärkeää huomioida, että sukupuolen lisäksi myös muut taustatekijät, kuten esimerkiksi ikä, etnisyys, seksuaalisuus ja yhteiskunnallinen asema vaikuttavat maskuliinisuuksien ilmenemiseen ja toisintamiseen. Näitä sosiaalisen elämän moninaisia vaikutussuhteita selitetään intersektionaalisuuden käsitteellä. (Collins & Bilge 2016, 11.) Tutkimuksemme analyysivaiheessa tulkitsemme, millaisia taustatekijöitä poikien toimintaan vastauksien valossa vaikuttaa.

Opetushallitus on viimeisimmän perusopetuksen opetussuunnitelman yhteydessä julkaissut ”Tasa-arvotyö on taitolaji” -nimisen oppaan (2015), jossa otetaan kantaa eriarvoisuuden purkamiseen perusopetuksessa erityisesti sukupuolten näkökulmasta (ks. Lunabba 2013). Siinä pohditaan myös esimerkiksi sitä, kuinka poika voisi olla samaan aikaan sekä hyväksytty poikaporukassa että tunnollinen oppilas. Omaan koettuun sukupuoleen kasvamisen on tärkeä osa identiteetin kehitystä (Agans 2007, 202). Tätä kautta sukupuoleen kasvamisen ymmärtämistä voidaan pitää kasvatustieteellisesti merkittävänä asiana. Tässä tutkimuksessa otamme poikana toimimisen tavat esille maskuliinisuuden käsitteen kautta. Maskuliinisuus teoreettisena kehyksenä antaa meille mahdollisuuden tutkia poikatapaisuutta niputtamatta kaikkia poikia yhdeksi homogeeniseksi ryhmäksi.

Tuomalla poikien äänet kuuluviin, uskomme voivamme muodostaa jonkinlaista käsitystä siitä, millaisia odotuksia miehisyyteen ja maskuliinisuuteen pojille asetetaan, millaista maskuliinisuutta pojat itse arvostavat ja tavoittelevat sekä millaisia käsityksiä lapsilla on maskuliinisuudesta. Tutkimuksemme käytänteet pohjaavat miestutkimukseen niiltä osin, kun niitä on alaikäisiin lapsiin mahdollista soveltaa.

Tavoitteenamme on löytää niitä käsityksiä, joita liitetään poikana toimimisen mahdollisuuksiin ja esteisiin lasten omia näkemyksiä kunnioittavalla ja vastuullisella tavalla. Sukupuolivastuullisen kasvatuksen neljä teesiä sopivat

myös poikia koskevan tutkimuksen ohjenuoraksi. Nämä ovat maskuliinisuuksien moninaisuuden tunnustaminen, sukupuolisten rakenteiden tunnistaminen, poikien ymmärtäminen aktiivisina toimijoina sekä tutkimuseettisyys. (Huuki, Kivijärvi & Lunabba 2018, 11.)

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskysymystä määrittäessämme päädyimme ratkaisuun, jossa tutkittaville itselleen annetaan mahdollisuus saada kertoa oma näkemyksensä siitä, kuinka he maskuliinisuutta kokevat ja millaiset poikiin sekä miehiin liitettävät maskuliiniset ominaisuudet ovat heistä itsestään tärkeitä. Tutkimustehtävänä on kartoittaa poikien käsityksiä maskuliinisuudesta. Haluamme tutkia tätä ilmiötä nostamalla tutkittavien omat käsitykset esiin. Millaisia maskuliinisuuden konteksteja lapsilla on ja millaisissa hierarkioissa nämä maskuliiniset kontekstit toisiinsa nähden ovat?

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia käsityksiä lapset liittävät maskuliinisuuteen?
2. Millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät suotavina?
3. Millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät epäsuotavina?

3 MASKULIINISUUS

Tutkimuksessamme teoreettisen viitekehyksen keskeisimpänä määriteltävänä käsitteenä on maskuliinisuuden termin avaaminen. Maskuliinisuuden määrittämisessä voidaan lähteä liikkeelle esimerkiksi biologisesta tarkastelusta, mutta tässä tutkimuksessamme keskitymme tarkastelemaan maskuliinisuutta kulttuurisesti ja historiallisesti rakennettuna, ei mieheen tai poikaan valmiina, luonnostaan istutettavissa olevana ominaisuutena.

Yleisesti ottaen maskuliinisuuden voidaan nähdä viittaavaan kulttuurissa miellettyihin miesmäisyyteen ja miehisyyteen liitettäviin asioihin. Maskuliinisuus pitää sisällään myös kaiken sen, mitä kulttuurissa miehiltä odotetaan esimerkiksi puheen, tekojen ja tunteiden osalta. Maskuliinisuus rakentuu mentaaliin, psyykkisiin, sosiaaliin ja fyysisiin ominaisuuksiin liitettyjen ihanteiden kautta. (Jokinen 2003, 10; Ojala & Pietilä 2013.) Lehtonen (1995) puhuu maskuliinisuudesta tuotettuna kategoriana. Maskuliinisuus ei määräydy miehille biologian kautta sellaisenaan, vaan miehet identifioivat itsensä kulttuurissa vallalla oleviin maskuliinisuuden malleihin. Tämän seurauksena on olemassa useita keskenään hierarkkisessa suhteessa olevia maskuliinisuuksia. (Lehtonen 1995, 29–30.)

Maskuliinisuus on sosiaalisesti rakentunut määritelmä. Se viittaa miehen vartaloon ja mieheyteen suoraan, symbolisesti tai epäsuorasti. Määritelmää ei olla lukittu kuvaamaan ainoastaan miehen vartaloa. Myös tyypillisesti miehisiä ominaisuuksia ilmentävää naista voidaan luonnehtia maskuliiniseksi. (Connell 2002, 47–48.) Vaikka maskuliinisuus on käsitteenä vaikeasti mitattavissa ja vailla yksiselitteistä määritelmää, on sen käyttäminen kuitenkin käytännöllistä silloin, kun pyritään tutkimaan mahdollisimman kattavasti poikana olemisen ja toimimisen tapoja. Antti Kivijärven, Tuija Huukin ja Harry Lunabban (2018, 17) toimittamassa Poikatutkimus-kirjassa kirjoittajat tiivistävät maskuliinisuuden käsitteen hyödyt ja käytön seuraavin sanoin: “Poikatutkimuksessa maskuliinisuus on yksi tapa tarkastella pojiksi oletettuja ihmisiä sosiokulttuurisena kategoriana.

Se on nähty hyödyllisenä analysoitaessa poikataipaisuutta ympäröiviin yhteisöihin ja sen kulttuureihin kiinnittyessä”.

Tarkastelemme maskuliinisuuden yhteydessä erityisesti hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä ja avaamme arkikielessä paljon käytetyn toksisen maskuliinisuuden merkityksiä. Yritämme myös löytää niitä maskuliinisia ominaisuuksia, joita voidaan pitää suotavina ja positiivisina sekä toisaalta torjuttavina ja vahingollisina.

3.1 Hegemoninen maskuliinisuus

Hegemoninen maskuliinisuus on alkujaan R. W. Connellin (2007) teoretisoima sosiaalisen sukupuolen käsite, joka kuvaa erilaisten maskuliinisuuksien hierarkiaa. Se kuvaa niitä yhteyksiä, valta-asemia ja alistussuhteita, joilla erilaiset miehenä tai poikana toimimisen tavat liittyvät toisiinsa. Hegemoniset maskuliinisuudet rakentuvat näiden valintojen kautta. Teoria pyrkii selittämään millä tavoin tietyt maskuliiniset toimimisen tavat (ks. Mellström 2004) muuttuvat poikasukupuolta toisintaviksi normeiksi. Neuvottelut ja valinnat erilaisten maskuliinisuuksien välillä tapahtuvat dialektisesti, eivät pelkästään ylhäältä päin sosiaalistavasti. (Connell 2007, 37.) Jokinen (2003, 15) näkee Connellin esittämän hegemonisen maskuliinisuuden omana kenttänään, jossa valta ja hegemonia sitovat erilaisia miehiä ja heidän rakentamiaan maskuliinisuuksiaan yhteen osaksi maskuliinisuuksien löyhää muodostelmaa.

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen sisällä vartaloihanne on pysynyt voimakkaana ja lihaksikkaana. Populaarikulttuuri elokuvien, television, mainoksien ja urheilun kautta toisintaa tämänkaltaista sankarillisen miehen arkkityyppiä. Lihaksikkaaseen vartaloon assosioidaan voimaa, kestävyyttä, kompetenssia, seksuaalista kyvykkyyttä, itsenäisyyttä, dominoivuutta, itseluottamusta ja aggressiivisuutta. Lihaksikkaan vartalon normin hyväksyvät voimakkaimmin ne, jotka ovat itse sitä lähimpänä. Myös sosiaaliluokka vaikuttaa vartaloihanteen hyväksymiseen. Työväenluokkaan kategorisoitavat henkilöt ovat tutkimuksen mukaan todennäköisemmin hyväksymässä hegemonisen maskuliinisen identiteetin. (Wienke 1998.) Miesten kokemia vartalopaineita

lihaksikkuuteen ovat kootusti meta-analyysissään tutkineet Barlett, Vowels & Saucier (2008) ja maskuliinisuuden suhdetta liikuntarajoitteisuuteen Scott (2014). Vaikka hegemoninen vartaloihanne ei ole miesten keskuudessa yleisin, on se silti tavoiteltu. Hegemoninen maskuliinisuus on konseptuaalinen ja stereotyyppinen maskuliinisuuden muoto. Vaikka monet miehet ovat herkistyneet pois sen asettamista arvoista, pelkäävät he kuitenkin, että toiset pitävät heitä vähemmän miehekkäinä poiketessaan hegemonian asettamasta ”oikean miehen” ideaalimallista. (Kupers 2005, 716.)

Hegemonisen maskuliinisuuden dominantti asema nähdään olevan yhteydessä patriarkaaliseen valtaan. Se voidaan määritellä sukupuolisten käytänteiden asetelmana, jossa hyödynnetään sillä hetkellä hyväksyttyä tapaa toisintaa patriarkaatin valtaa ja miesten alistussuhdetta naisiin nähden (Lorber 1994). Hyväksytyt maskuliiniset hegemoniat muuttuvat aina, kun ehdot patriarkaatin puolustamiseen muuttuvat tai kyseenalaistetaan. Henkilöt, joissa hegemoninen maskuliinisuus toisintuu ovat kulttuurissosiaalisesti ja instituutionaalisesti paljon valtaa omavia henkilöitä. Hegemoninen maskuliinisuus ei kuitenkaan luo kuvaa ideaalista miehestä, vaan se tuo esiin niitä esioletettuja toiminnan tapoja, jotka esiintyvät jokapäiväisessä toiminnassa vaihtelevilla sosiaalisilla kentillä. (Connell 2007, 76–77.) Hegemoninen maskuliinisuus toimii siis kahdella tasolla. Ensiksikin siinä voidaan nähdä, kuinka tietynlaiset maskuliinisuudet (ks. Huuki, Manninen & Sunnari 2010) ovat suotavampia tai vahvempia kuin toiset. Toisaalta sen kautta on myös määriteltävissä maskuliinisuuden valtasuhde feminiinisyyteen nähden. Tästä syystä voidaan todeta, että myös ne miehet, jotka eivät yllä suotavimpiin maskuliinisuuksiin hyötyvät asetelman ylläpitämisestä ja toisintamisesta. Miehet pääsevät osallisiksi patriarkaatin suomasta kunnioituksesta, arvovallasta ja oikeudesta komentaa ja johtaa. (Connell 2007, 82; Bird 1996, 123, 130.) Hegemoninen maskuliinisuus rakentaa yleisesti hyväksytyn patriarkaalisen käsityksen miehen sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Vaikka hegemoniasta puuttuu luokkayhteiskunnalle tyypillinen tiukka luokittelemisen, jakaantuu patriarkaatissa hegemonian määrä miehille erisuuruisena. (Jokinen 2000, 215.)

3.2 Hegemonisen maskuliinisuuden kritiikki ja jatkoteoriat

Connellin teoriaa on jatkettu, kritisoitu ja laajennettu paitsi hänen itsensä niin myös muiden tutkijoiden toimesta. Demetriou (2001) on tutkimuksessaan tarkentanut sitä, kuinka muutkin kuin vallassa olevat maskuliinisuudet vahvistavat patriarkaattia. Hän toteaa, että hegemonisia maskuliinisuuksia ei toisinneta ainoastaan perinteisen valkoisen heteroseksuaalisen aseman käytänteistä, vaan moninaisten hybridisten maskuliinisuuksien kautta. Hybridimaskuliinisuus mahdollistaa huomioimaan sen, kuinka myös esimerkiksi sekä erilaiset etniset maskuliinisuudet että pehmeämmät maskuliinisuudet uusintavat maskuliinista hegemoniaa ja ovat toimivia strategioita miehenä ja poikana olemisen tapoina.

Teoriaa on laajennettu käsittämään myös niitä tyyplejä, joilla hegemoniat rakentuvat. Homososiaalisuus on yksi tällainen käsite, jonka avulla on pyritty tarkentamaan käsitystä samaa sukupuolta olevien keskinäisistä sosiaalisista suhteista. Lipman-Blumen (1976) määrittelee homososiaalisuuden suhteeksi, jossa samaa sukupuolta olevilla henkilöillä on ensisijainen halu toimia ja olla yhdessä. Homososiaaliset suhteet ovat keino ylläpitää sukupuolen sisälle rakentunutta omaa kulttuuria, josta vastakkainen sukupuoli pyritään sulkemaan ulkopuolelle. Nämä samaa sukupuolta olevien väliset homososiaaliset suhteet tulee erottaa homoseksuaalisuudesta, sillä niistä puuttuu usein näiden samaa sukupuolta olevien henkilöiden välinen seksuaalinen vuorovaikutus. (Lipman-Blumen 1976, 16–17.)

Homososiaalisissa suhteissa mies todistaa omaa miehisyyttään ensisijaisesti juuri toisille miehille hakien heiltä hyväksyntää ja kunnioitusta. Näissä suhteissa miehet rakentavat omaa maskuliinisuuttaan suhteessa ideaalina pidettyyn maskuliinisuuteen ja feminiinisyyteen (Jokinen 2003, 15–16). Yhdysvaltalaisen sosiologin Sharon Birdin mukaan tällaisia homososiaalisuudessa yleisesti tuettuja keskeisiä keinoja maskuliinisuuden esittämisessä ja toteuttamisessa ovat erityisesti tunteista irrottautuminen ja niistä vaikeneminen, miesten keskinäinen fyysinen kilpaileminen, naisten seksuaalinen objektivointi sekä feminiiniseksi luokitelluista asioista irtautuminen. (Bird 1996, 121.)

Homososiaalinen kanssakäyminen miesten kesken osoittaa useiden hegemonioiden olemassaoloa ja myös ei-hegemonisten strategioiden hyödyntämistä. Emotionaalinen jakaminen ja kilpailullisuuden vähentäminen arvioitiin ei-hegemonisiksi, mutta kuitenkin lopulta hegemoniaa uusintaviksi tavoiksi toimia. (Arxer 2011, 390;416–418.)

Hybridisten maskuliinisuuksien vaikutusta hegemoniaan on myös kritisoitu. Kysymykset paikallisen, alueellisen ja globaalin vaikuttavuuden eroista sekä huomioiden etuoikeutetussa asemassa olemisesta ja puhtaasta vallasta tuovat näkökulman, jossa näennäiset maskuliinisuuksien muutokset saattavat olla hyvinkin paikallisia tai vain harvojen saatavilla (Connell & Messerschmidt 2005, 845). Toisaalta voidaan myös ajatella, että hybridiset maskuliinisuudet luovat harhan kasvavasta tasa-arvosta ja hyväksytyjen miehenä toimimisen mallien skaalasta. Yksien valtaa tai etuoikeutta toisintavien tapojen esille tullessa epätasa-arvoiset rakenteet eivät välttämättä katoa, vaan ne häipyvät toisten hyväksytyjen ja näennäisesti inklusiivisempien rakenteiden alle näkymättömiin. (Bridges & Pascoe 2014, 256.)

Maskuliinisuuksien muuttumista ja muotoutumista on siis tutkittu paljon yleisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. Yksittäisten miesten kohdalla huomion voi kiinnittää myös siihen, millaisia maskuliinisuuden strategioita valitaan eri elämäntilanteissa ja elämän vaiheissa. Coles (2008, 246) on omassa tutkimuksessaan todennut, että miehet valikoivat ja korostavat niitä maskuliinisia vahvuuksia, joita heillä itsellään on käytettävissä. Mosaiikkimaskuliinisuus on henkilökohtainen kudelma niistä maskuliinisuuksista, jotka henkilö on omassa elämässään arvottanut toimiviksi hegemonisen maskuliinisuuden toisintamistavoiksi. Näillä henkilöillä on vahva sukupuoli-identiteetti, jossa oma maskuliinisuuden toteuttamistapa koetaan muihin maskuliinisuuksiin nähden vahvaksi. Näitä valintoja ei koeta marginalisoituina tai alisteisina (ks. Ashley 2010; 2011). Coles selittää mallillaan, millä tavoin hegemonisessa maskuliinisuudessa voi samanaikaisesti olla monia dominantteja maskuliinisuuksia ja millaisilla sosiaalisen, ekonominen ja kulttuurisen todellisuuden monilla eri kentillä ne ihmisten kokemusmaailmassa vaikuttavat (Coles 2009, 41–42).

Lasten ja nuorten maskuliinisuustutkimuksissa huomiota on kiinnitetty niihin maskuliinisuuden toteuttamisen kenttiin, jotka ovat tavoitettavissa ennen

aikuisuutta. Jon Swain (2003; 2006) on tutkinut etnografisessa tutkimuksessaan 10–11 -vuotiaiden poikien maskuliinisuuksien rakentumista kouluympäristössä. Hän löysi hegemonisen maskuliinisuuden keskeiseksi rakennuskentäksi kehollisuuden ja urheilullisuuden. Sari Manninen (2010; 2013) on myös tarkastellut omassa poikatutkimuksessaan hegemonista maskuliinisuutta valtautuvuuden ja kulttuuristen ideaalien toisiinsa suhteuttamisen näkökulmasta. Hänen tutkimuksessaan tällaisiksi ideaaleiksi nousivat kilpailullisuus, urheilullisuus, itsepuolustuskyky, heteroseksuaalisuus, hauskuus, normalisoituneen väkivallan legitimointi sekä sosiaaliset taidot. (Manninen 2010, 106.)

Hegemonisen kentän lisäksi Swain (2006) tunnisti myös tavan rakentaa maskuliinisuutta, joka eroaa hegemonisen mallin hierarkialähtöisyydestä. Personoiduksi maskuliinisuudeksi nimetty kategoria kattaa alleen ne tavat toimia poikana, jotka eivät yritä haastaa hegemonian kulttuurista agenda. Tällöin ei myöskään synny mallia, johon muut toimijat yrittävät omalla toiminnallaan vastata. Personoitu maskuliinisuus nähdään kuitenkin aktiivisena tapana toteuttaa poikana olemista. Vallassa oleviin hegemonioihin verrattuna personoitu maskuliinisuus ei pyri valta-asemaan toisiin toiminnan tapoihin nähden. Tästä syystä ne nähdään pysyvämpinä ja muista riippumattomampina tapoina toimia poikana. (Swain 2006, 343.)

Hegemonisten maskuliinisuuksien tutkimuksessa käsitykset siitä, millaisia miesten kuuluu olla ovat sidottuja aikaan ja vallitseviin kulttuurisiin käsityksiin (Connell 2007, 185). Feminiinisiksi mielletyissä ympäristöissä heteroseksuaalisten miesten käytös on todettu ilmentyvän korostettuina hegemonisina malleina. Tämän kaltaisiin maskuliinisuuksiin on hegemonian lisäksi viitattu myös ortodoksisina eli puhdasoppisina maskuliinisuuksina. Naisten, maskuliinisten mallien laajan kirjon ja muiden kuin puhtaasti heteroseksuaalisten seksuaalisuuksien läsnäolon ei olla aiemmin nähty suuremmin haastavan tai muuttavan hegemonisia malleja. Cheerleadingia harrastavien heteroseksuaalien miesten asenteita kartoittavassa tutkimuksessa (Anderson 2005) löydettiin kaksi toisistaan eriävää normatiivista maskuliinisuutta. Toisessa näistä ortodoksinen jyrkempi maskuliinisuus näyttäytyi erityisen suorasti. Toinen oli selvästi inklusiivisempi tapa, jossa emotionaalinen avoimuus sekä toverillisuus korostuivat ja homofobia puuttui. Inklusiivissa

maskuliinisuudessa muutosta selitettiin osaltaan paitsi homofobian yhteiskunnallisen vähentymisen myös seksuaalisuuksien jyrkimpien muotojen tasaantumisenä Kinseyn (1948) seksuaalisen spektrin mukaisesti.

Anderson ja McCormack (2018) ovat myöhemmin laajentaneet inklusiivisen maskuliinisuuden teoriaa lisäämällä sinne homohysterian käsitteen. Homohysteria tarkoittaa heteroseksuaalisen identiteetin vaarantumista, kyseenalaistamista ja leimaamista homoseksuaaliseksi pehmeämpien arvojen tai käytöksen takia. Homohysterian esille nouseminen vaatii antipatiaa homoseksuaaleja kohtaan, tietoisuuden ei-heteroseksuaalisten ihmisten vahvasta olemassaolosta ja käsityksen sukupuolen ja seksuaalisuuden yhteyksistä ja heteronormatiivisuudesta. (Anderson & McCormack 2018.) Tutkija Nieminen (2016) summaa mielestämme hyvin oleellisen eron hegemonisen maskuliinisuuden ja inklusiivisen maskuliinisuuden välillä. Hän toteaa inklusiivisen maskuliinisuuden uudenlaiseksi tavaksi rakentaa sellaista miehistä identiteettiä, joka ei ole misogynynen tai homofobinen (Nieminen 2016, 48). Esimerkkinä tästä voi olla homoseksuaalin hahmon esittäminen, mikä saattaa olla näyttelijälle toimiva strategia uran kannalta.

Tutkimuksessamme huomioimme näitä maskuliinisuuksien rakentamisen ja rakentumisen moninaisia tapoja. Maskuliinisuus käsitteenä on vaikeasti mitattava ja sen määritelmien kirjo on tieteen kentällä suuri. Terminä se kuitenkin soveltuu erilaisten poikatapaisuuksien määrittelyyn ilman, että poikia kuvattaisiin vain yhtenä tietynlaisena, tiukkarajaisena kategoriana. Kappaleessa poikatutkimus määrittelemme tarkemmin sitä, millä tavoin maskuliiniset kentät esiintyvät nuorten alaikäisten tutkittavien elämässä.

3.3 Toksinen maskuliinisuus

Puhuttaessa maskuliinisuudesta viitataan miehiin yleisesti liitettyihin toimintamalleihin ja luonnehdintoihin eikä varsinaisesti miehiin itseensä. Arkikielessä toksisena maskuliinisuutena pidetään niitä tradition kaltaiseksi normittuneita toimintamalleja, joissa koviksi luonnehdittavia arvoja noudattaen vahingoitetaan itseään tai ympäristöään ja rajataan miehenä toimimisen

mahdollisuuksia. Toksinen maskuliinisuus korostaa myös maskuliinisuuden ylivaltaa feminiinisyyteen nähden.

Termin alkuperä löytyy ehkä vähän yllättäen vapauttavan miesliikkeen juurilta. Liike nimeltä The mythopoetic men's movement pyrki 1980- ja 1990-lukujen taitteessa vastaamaan miesten maskuliinisen identiteetin ongelmiin. Liike vetosi vahvistuvan naisasialiikkeen aikana erityisesti valkoisiin, keski-ikäisiin, keskiluokkaisiin heteromiehiin. Huolena oli miesten identiteettikriisi, joka johtui esimerkiksi puuttuvasta tai vaillinaisesta vuorovaikutussuhteesta isän ja pojan välillä. (Ferber 2000, 35.) "Syvä maskuliinisuus", joka nähtiin maskuliinisuuden kypsänä ja aitona maskuliinisuuden mallina, tuli erottaa "toksisesta maskuliinisuudesta", joka oli epäkypsää ja ongelmallista (Longwood ym. 2012, 65–66). Toksinen maskuliinisuuden tunnusmerkkeihin liitettiin myös suojelusvietin laiminlyönti ja henkinen sekä fyysinen väkivalta (Ferber 2000, 36.)

Tieteellisissä kirjoituksissa toksista maskuliinisuutta määriteltäessä viitataan usein Terry A. Kupersiin. Hänen tutkimuksensa miehistä vankilakulttuurissa (Kupers 2005, 714) tuo esiin vahvasti sukupuolittuneen käyttäytymiskulttuurin, jonka tutkija näkee esteenä mielenterveystyölle. Vankila nähdään paikkana, jossa hegemoniset maskuliinisuudet ja toksiset maskuliinisuudet ylikorostuvat. Toksiset maskuliinisuudet määritellään joukoksi sosiaalisesti taantuneita maskuliinisia luonteenpiirteitä ja käyttäytymismalleja. Nämä maskuliiniset toimintamallit edistävät ja vaalivat miesten valta-asemaa, esineellistävät ja alentavat naisia, ovat homofobisia ja arvaamattomia sekä väkivaltaisia.

Toksista maskuliinisuutta sekä yhteisöihin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen juurtuneita vahingollisia toimintamalleja on 2000-luvulla nostettu yleiseen keskusteluun paljon. Lokakuussa 2017 globaalisti ilmiöksi noussut #metoo -kampanja nosti ennennäkemättömällä tavalla sosiaalisen median avulla esille seksuaalisen häirinnän tapauksia vaatien tekijöitä vastuuseen julkisesti ja oikeudellisesti. Tempauksen tavoitteina olivat vahingollisten ilmiöiden yleisyyden esiin tuominen ja muutoksen aikaansaaminen. (Berndt Rasmussen & Olsson Yaouzis 2019.)

Vahingollisten mieskulttuurien esiin tuominen ja muuttaminen koulutusinstituutioissa kuvataan haasteena, jossa miesten syyllistäminen ja mieskulttuurien kieltäminen nähdään tehottomana keinona tuoda muutosta

(Monaghan 2017). Toksinen maskuliinisuus kuvataan Monaghanin kirjoituksessa yleisellä tasolla häiritseväksi, uhkaavaksi, itseään vahingoittavaksi tai vaaralliseksi käyttäytymiseksi ja toimintamalleiksi. Toksinen maskuliinisuuden aiheuttaman epätasa-arvon torjunnassa miesten osallistaminen mahdollistaa kestävien rakenteiden löytämisen. Tämä tapahtuu auttamalla miehiä ymmärtämään omia ja toistensa identiteettejä ja tunnistamaan seksististä kielenkäyttöä ja käyttäytymistä. (Elliott 2018, 17–22.)

Toksisten maskuliinisten käyttäytymismallien on todettu tutkimuksessa lisäävän antisosiaalista käytöstä. Sama löydös tehtiin sekä miehissä että naisissa. Sukupuolittuneen maskuliinisesti kuvattu käyttäytyminen ja valinnat, todettiin vahvasti ennustavan käyttäytymismallia, joka nimettiin henkiseksi manipuloinniksi. Tutkimuksen tulos osoittaa, kuinka sosiokulttuurisesti maskuliininen toiminta, eikä niinkään sukupuoli, selittää aggressiivista, epäempeattista ja vahingollista käyttäytymistä. (Grieve, March, & Van Doorn 2019.) Burns (2017) kuvaa nuorten miesten radikalisoitumisen ja väkivallan kytköstä maskuliinisiin kulttuureihin.

Toksinen maskuliinisuus ei ilmiönä kuulu pelkästään aikuisten maailmaan, vaan se koskettaa myös poikia. Kiusaaminen vertaisryhmässä ja kotona koettu väkivalta voidaan lukea myös toksiseksi maskuliinisuudeksi. Vaikka tässä viiteryhmissä maskuliinisuus ei liity hyötyjen tavoittamiseen naisiin nähden, luo tällainen käytös kuitenkin selkeitä hierarkioita, jotka alistavat ja uhriuttavat toisia. (Keith 2017, 2.) Yksi toksisen maskuliinisuuden ilmenemispiirteistä on tunteiden ilmaisun rajaaminen. Poikien tyttöjä heikommat tunnetaidot ovat osittain selitettävissä sukupuolittuneen kasvatuskulttuurin kautta. Molemmat vanhemmat niin äidit kuin isätkin toimivat kielellisen tunnekasvatuksen keinoin sukupuolittuneesti. Poikia rohkaistaan surun ja pelon ilmaisemiseen tutkimuksen mukaan tyttöjä vähemmän. Kyvyttömyys ilmaista omaa herkkyyttä voi ilmetä aggressiivisena käytöksenä tai tapana reagoida. Sosiaalipsykologiassa puhutaankin aleksitymiasta. Se tarkoittaa heikkoa kykyä tunnistaa ja sanoittaa omia tunteitaan. (Levant 1996, 262–263.)

3.4 Positiivinen maskuliinisuus

Maskuliinisuutta käsitellään sukupuolentutkimuksessa paljon ongelmalähtöisesti. Hoel (2015) on esittänyt kysymyksen siitä, tuottaako tutkimuskin omalta osaltaan maskuliinisuudesta poliittisiin ja sosiaalisiin diskursseihin samoja kategorisointeja ja erontekoja, joita tieteen keinon yritetään haastaa. Edellä mainitut hegemonisen ja toksisen maskuliinisuuden mallit nähdään kirjoituksissa monilta osin yksipuolisesti tasa-arvoa estävinä ja miehenä tai poikana olemista rajoittavina asioina. Maskuliinisuutta on kuitenkin käsitelty ja kuvattu myös positiivisena ilmiönä ja rakentavana käyttäytymismallina. Seuraavaksi kuvailemme kahta maskuliinisuuden mallia, joita on tarjottu vaihtoehtoiksi positiivisena ja sosioekonomisesti kestävämpänä tapana toteuttaa maskuliinisuutta.

Toksisen maskuliinisuuden ulkopuolelle jäävät maskuliiniset strategiat ja ominaisuudet voidaan ajatella kuuluvan maskuliinisuuden positiivisiin, suotaviin tai ainakin hyväksyttäviin piirteisiin. Miehen ylpeys omasta urheilullisesta kompetenssista, yhteenkuuluvuuden tunne omien ystävien kanssa, pärjääminen ja menestyminen työelämässä, lapsistaan huolta pitävä isä ja kyvykkyys pitää huolta taloudellisesti omasta perheestään ovat esimerkkejä tällaisista maskuliinisuutta rakentavista ja toisintavista aspekteista. Kunnioituksen käsite on tärkeä. Kaikilla miehillä on tarve terveeseen oman arvon tunteeseen ja kunnioitukseen omassa elinpiirissään. Tarve kokea arvostusta ja kunnioitusta ei ole toksinen piirre, ellei se johda turhautumiseen ja kunnioituksen tarpeen ylikompensointiin. Tämän lisäksi monet hegemonialle alisteiset maskuliinisuudet toisintavat ei-toksista, positiivista maskuliinisuutta. Välittävä ja toisista huolta pitävä mies tai oman feminiinisyytensä kanssa sinut oleva mies ovat esimerkkejä hegemonian vastaisista malleista. (Kupers 2005, 716–717.)

Toinen ratkaisu on löytää hegemonisista maskuliinisuuksista niitä piirteitä, joita voidaan yleisesti pitää suotavina. Jotkin edellä mainitut toiminnan tavat kuuluvatkin myös hegemonisen maskuliinisuuden piirteisiin. Veissière (2018) suosittaa nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa ongelmien esille tuomisen yhteydessä positiivisten vaihtoehtojen esille tuomista. Hän kirjoittaa, kuinka

syyllistämisen ja moraalipaniikin rinnalla vahvojen ja terveiden sukupuoliroolien tarjoaminen nuorille esikuviksi on erityisen tärkeää. Globaalisti hyväksyttäviksi ja tavoiteltaviksi hyveiksi hän kuvaa filosofisen stoalaisuuden, intialaisten uskonnollisten tekstien ja buddhalaisten viisauksien painottamia yksilön hyveitä. Näihin hän lukee voimakkuuden, autonomian, altruismin ja luotettavuuden painottaen niitä muiden suojelemista ja huolenpitoa mahdollistavina piirteinä. (Veissière 2018, 282–283.)

4 SUKUPUOLENTUTKIMUS

Sukupuolen tutkimuksen problematiikassa haemme Judith Butlerin (2006) ajatuksista pohjaa sille, millä tavoin biologinen ja sosiaalinen sukupuoli rakennetaan kulttuurissa. Butler määrittelee sekä sosiaalisen että biologisen sukupuolen rakentumista kielen kautta. Kumpikin määritelmistä ovat esidiskursiivisesti rakentuneet ikään kuin luonnolliseksi pohjaksi, jota ei enää kyseenalaisteta. Biologinen sukupuoli kuvataankin usein ontologisesti luonnollistettuna tilana. Biologinen sukupuoli määrittyy kuitenkin hyvin eri tavoin riippuen siitä, määritteleekö sen anatomisena, kromosomisena vai hormonaalisena luonnollisena tilana. Tämän määritelmän rajoissa ja rakennetun esiymmärryksen päälle tuotetaan vain lisää muotoilua ja määrittelyä. Kumpaankin sukupuolen määrittelyyn on esidiskursiivisesti tieteessä rakennettu oma määritteensä. Joudumme hyväksymään sen, että näihin määritteisiin on tehtyjen valintojen kautta syntynyt oma arvohierarkiansa. (Butler 2006, 55–57.) Butler kyseenalaistaa tätä sääntöjärjestelmää genealogian kautta valaisten sukupuolen määrittelyn historiallisia juuria ja rakenteita. Tuija Pulkkinen (2000) tarkentaa butlerilaista sukupuolen genealogian kuvausta. Sukupuolelle ei yritetä löytää luonnollista pohjaa tai alkuperäistä tilaa. Kiinnostuksen kohteena ovat ne valtarakenteet ja voimat, jotka ovat tuottaneet nämä näennäisesti itsestään selvät kategoriat. (Pulkkinen 2000, 47–49.)

Varhaisessa lapsuudessa rakentuu käsityksiä sukupuolesta jo ennen kuin ihminen niitä itse tietoisesti arvottaa tai rakentaa. Sukupuoliroolit eivät ole kuitenkaan muuttumattomia eikä pysyviä. Lapsuudessa maskuliinisten käsityksien vasta rakentuessa käsitysten muutos ja kehittyminen on ilmiselvää, mutta maskuliinisuuden muodot eivät ole stabiileja aikuisuudessakaan. Asiaa on tutkittu aikuisten miesten maskuliinisuuden käsitysten muuttumisen suhteen. Gender Role Journey Measure on empiirisin menetelmin rakennettu teoreettinen viitekehys, joka auttaa hahmottamaan sukupuoliroolien muutoksia ja vaihdoksia.

Näitä tunnistettavia vaiheita kuvattiin traditionaalisten sukupuoliroolien hyväksynnän, sukupuoliroolien ambivalenssin, epätietoisuuden, suuttumuksen ja pelon sekä omakohtaisen valveutuneen aktivismin vaiheina. (O’Neil, Egan, Owen & Murry 1993, 167–168.)

Jos ihmisen ajatellaan olevan toimija, jolla on mahdollisuus rakentaa omaa sukupuoltaan, tekee hän näitä valintoja kulttuurisen normin säätelemissä rajoissa. Sosiaalinen sukupuoli rakentuu performatiivisesti tekojen ja valintojen kautta. Ihminen ei pelkästään heijasta ja ilmaise kokemaansa sukupuolta tekojensa kautta. Nämä teot tapahtuvat sosiaalisessa todellisuudessa ja ne rakentavat sukupuoli-identiteettiä sekä henkilölle itselleen että ympäröivälle yhteisölle. (Butler 2006, 227–231.) Tässä suhteessa Butlerin ajatukset sukupuolen rakentumisesta toistuvien performatiivisten rituaalien kautta antavat meille pohjan maskuliinisiksi määriteltävien tekojen tutkimiselle.

Feministisessä tutkimuksessa on huomioitu, että sukupuolta, maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä toisintavat performatiivit eivät riipu vain sukupuolesta vaan myös muista osatekijöistä. Beverley Skeggs (1997) määrittelee yhteiskuntaluokan yhdeksi tärkeäksi elementiksi. Luokka määrittelee millaiset sukupuoli toisintavat olemisen ja toimimisen tavat antavat toimijalleen ”kulttuurista pääomaa”. Kulttuurisen pääoman lisäksi muita pääoman ulottuvuuksia ovat ekonominen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma, joihin kulttuurinen pääoma on sidoksissa. (Skeggs 1997, 4–13.)

Erilaisten toimintamahdollisuuksien mahdolliseen torjuntaan vaikuttavat epäkunnioitettavuuden (non-respectability) tunteen tai kokemuksen aiheuttava tunnerakenne. Yksilöllä on välillä kuvitteellisia ja joskus myös todellisia esiolettamuksia siitä, miten hänen toimintaansa reagoidaan. Emotionaalisen toiminnan periaatteisiin vaikuttavia tekijöitä ovat tällöin esimerkiksi epävarmuus ja paheksunnan pelko. Tämä johtaa helposti siihen, että yksilö pyrkii itsesäätelyn ja -valvonnan kautta toisintamaan toimintaansa yhteisössä hyväksyttävällä tavalla. (Skeggs 1997, 162.)

4.1 Kriittinen miestutkimus

Suomessa tehty miestutkimus on kantanut suomalaisessa keskustelussa pääosin kriittisen miestutkimuksen käsitettä. Kyseinen käsite on suomennos Jeff

Hearnin käyttöön ottamasta termistä: Critical Studies on Men and Masculinities, jolla viitataan feministisesti orientoituneeseen miestutkimukseen. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012, 177.)

Hearnin (2005) mukaan kriittisen miestutkimuksen lähtökohtana on asettaa miehet kriittisen tarkastelun kohteeksi sukupuolensa näkökulmasta. Kriittisen miestutkimuksen käsitys miehistä on sosiaalinen, jolloin miehelle tai maskuliinisuudelle ei oleteta jotakin tiettyntyyppistä perimmäistä olemusta. Miehet nähdään osana historiallisia sukupuolten suhteita historiallisina ja muuttuvina. (Hearn 2005, 171–172.) Kriittisen miestutkimuksen keskeisenä tavoitteena on tehdä näkyväksi miesryhmien välillä vaikuttavia hierarkkisia eroja ja osoittaa, että miehuuteen ja maskuliinisuuteen sisältyy aina eroavaisuuksia yksilöiden välillä. Yhtä ja kaikille miehille samaa miehuutta tai maskuliinisuutta ei ole olemassa. (Ojala & Pietilä 2013, 27.)

Tarkastelun rajaaminen vain miehiin sisältää kuitenkin sen riskin, että naiset jäävät kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Tämä on mahdollista välttää esimerkiksi kohdentamalla tarkastelua niihin erityisiin tapoihin, joilla miehet ovat kytköksissä sellaisiin sukupuolittuneisiin valtasuhteisiin, joissa toisina osapuolina on sekä naisia, lapsia ja nuoria että muita miehiä. (Hearn 2004, 50.)

Suomalainen mies- ja maskuliinisuustutkimus on vakiintunut miehiä, poikia ja maskuliinisuuksia tutkivaksi teoreettiseksi ja empiiriseksi teema-alueekseen, joka tarjoaa ympärilleen hyvät edellytykset poikkitieteelliselle keskustelulle eri oppialojen välillä. Tällainen keskustelu on merkittävää, jotta pystyttäisiin luomaan entistä moniulotteisempia analyysejä edellä mainituista teemoista. Tällaista keskustelua käydään Suomessa kuitenkin edelleen verrattain vähän. Mies- ja maskuliinisuustutkimus tarvitsevat vielä vahvempaa institutionalisoitumista osaksi akateemista kenttää. (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012, 182–183.)

4.2 Poikatutkimus

Poikatutkimus on monitieteistä tutkimusta, joka tutkii poikia ja poikuutta. Sen voi ajatella olevan risteymä maskuliinisuuden tutkimuksen kohdatessa lapsitutkimuksen. Juuret sille, miksi pojista ollaan juuri nyt kiinnostuneita, löytyy

yhteiskunnallisista muutoksista. Miehisten identiteettien muutokset vaikuttavat myös poikana toimimisen tapoihin. Traditionaalisesti miehiin liitettävien toimintamallien ja töiden katoaminen, naisten aseman tasa-arvoistuminen ja feministisen ajattelutavan asettamat haasteet maskuliinisuuden dominanssille ovat muuttaneet sitä pohjaa, jolle pojat identiteettiään rakentavat. (Frosh, Phoenix & Pattman 2002, 1.)

Sukupuolten välillä havaittavien toiminnan erojen ei nykykäsityksen mukaan ajatella painottuvan sisäsyntyisiin ja perustavanlaatuisiin eroihin (Ellis 2008, 119). Kehittyvien maskuliinisuuksien tutkimuksessa tärkeää on hahmottaa maskuliinisuuksien moninaisuus. Pojat omalla toiminnallaan toisintavat ja uudelleenrakentavat maskuliinisuuttaan suhteessa feminiinisyteen. (Frosh, Phoenix & Pattman 2002, 50.) Maskuliininen identiteetti muotoutuu moninaisissa vuorovaikutussuhteissa feminiinisyksien lisäksi myös toimijoiden etnisyyksien, yhteisöllisten sosiaalisten asemien ja iän kanssa (Ellis 2008, 120). Lapset eivät pelkästään mallinna ulkoa havaitsemiaan esimerkkejä vaan rakentavat myös aktiivisesti itse sukupuoleen liittyviä identiteettejään (Mac an Ghail 1994, 179.)

Pyrimme antamaan tutkimuksemme vastaajille avoimen mahdollisuuden tuoda erilaisia poikiin liitettäviä asioita mahdollisimman laajalla skaalalla. Tästä esimerkkeinä ovat poikien pukeutumiseen ja ulkonäköön liitettävät seikat. Nuoret laajasti hahmotettavana ryhmänä jakavat keskenään pukeutumisessa kulttuurisen maun ja ymmärtävät vaatteiden sisältämiä symbolisia arvoja (Crane & Bovone 2006, 323). Ulkonäköpaineet kohdistuvat tässä ajassa kumpaankin sukupuoleen. Joitakin eroja sukupuolten välillä on kuitenkin löydettävissä yläkouluiikäisten tyttöjen ja poikien vartalokuvaa kartoittavassa tutkimuksessa. Tytöt ilmaisevat tutkimuksen mukaan vartalokuvansa negatiivisemmin kuin pojat. Pojilla positiivinen kokemus omasta ulkonäöstä ennakoi tyttöjä voimakkaammin myös hyvää itsetuntoa. Negatiivinen vartalokuva pojilla ennakoi tyttöjä enemmän vaikeuksia kanssakäymisessä vastakkaisen sukupuolen kanssa. (Davison & McCabe 2006, 25–28.)

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen käyttämistä poikatutkimuksessa on kritisoitu. Lasten iän vuoksi moni käsitteen ulottuvuuksista kuten esimerkiksi seksuaalisuus ja patriarkaatin tukemisen hyödyt jäävät lapsilta tavoittamatta. Huomioimalla hegemonisen maskuliinisuuden rinnalle kehitettyjä teorioita voidaan kuitenkin löytää niitä rakenteita, joissa lapset rakentavat maskuliinisia

identiteettejään. Maskuliinisuuksien muokkautuva luonne voidaan hahmottaa suotavien ja torjuttavien poikana toimimisen strategioiden kautta. Nämä tavat eivät ole milloinkaan pysyviä tai kaikille täysin samoja. Lasten toimiessa maskuliinisuuden tutkimuskohteina käsitteen muuttuvuus ja rakentuminen painottuvat. (Bartholomaeus 2012, 30–42.)

5 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tutkimusotteenamme on laadullinen fenomenografinen tutkimus. Tämä metodi auttaa meitä analysoimaan, kuvailemaan ja ymmärtämään niitä merkityksiä, mitä ilmiölle annetaan. Fenomenografista tutkimusta erityisesti koulutuksen kehittämiseksi on Suomen lisäksi käytetty usein myös Ruotsissa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa (Webb 1997, 196). Tutkimusotteessa tehdään selkeä ero kahden toisistaan eriävän näkökulman välillä. Ensimmäisen asteen näkökulma pyrkii kuvaamaan eri asioita sellaisina kuin ne ovat. Fenomenografisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on toisen asteen näkökulma, joka kuvaa niitä erilaisia käsitysten tapoja, joita ihmisillä on ympäröivästä maailmasta. Nämä käsitykset ja yksittäiset kuvaukset eivät summaudu pelkästään yksittäisiksi ja erinäisiksi ominaisuuksiksi. Niistä rakentuu erilaisia kuvauskategorioita aineiston pohjalta. (Marton 1981, 177.) Tutkimalla kuvauskategorioiden hierarkioita ja suhteita toisiinsa saadaan aikaiseksi tutkimuksen tulosavaruus (Marton & Pong 2005, 335).

Fenomenografia keskittyy tarkastelemaan ihmisten käsityksiä erilaisista ilmiöistä. Fenomenografinen tutkimus ei pyri keräämään tietoa todellisuudesta sinänsä, vaan siitä, millä tavoin todellisuus koetaan ja millaisia käsityksiä siitä muodostetaan. Fenomenografisen tutkimuksen kuvailun perusyksikkönä ovat käsitykset. Tutkimuksessa käsityksien ohella on käytetty myös termejä kokemukset, ymmärrys ja näkemys. Eri termejä käytettäessä näkökulma tutkittavaan ilmiöön ja tulkinta erilaisista ymmärtämisen tavoista on erilainen. Käsitykset voidaan nähdä rakentuneen kahden toisiinsa punoutuneen näkökulman kautta. Ensimmäinen näistä on viittaava näkökulma, joka on ilmaus asian globaalista merkityksestä. Toinen on rakenteellinen näkökulma. Tämä kuvaa niitä erityisiä huomioita ja tarkastelunkohteita, joihin yksilö on kiinnittänyt oman huomionsa. Erojen huomiointi on näkökulmakohtaista ja vaatii variaatiota paljastuakseen. Esimerkiksi jatkuva taustamelu jää helposti kuulematta ja

huomioimatta, ellei se välillä lakkaa ja paljasta eron hiljaisuuden ja melun välillä. (Marton & Pong 2005, 335–336, 344.)

Ilmiön kuvailuun käytettävät tavat vaihtelevat henkilön ja tilanteen mukaan. Erilaiset kokemukset tuottavat erilaisia merkityksiä. Näiden merkitysten kirjo ja niiden variaatiot ovat fenomenografisen otteen kannalta oleellisia. Fenomenografinen tutkimus kuvaa niitä tapoja, joilla ilmiön käsitykset eroavat toisistaan. Tästä syystä on tärkeää muistaa, että tutkijan huomio ei ole ilmiössä, jota käsitykset koskevat, vaan käsityksissä itsessään. (Cibangu & Hepworth 2016, 152.)

Lähdemme tarkastelemaan keräämäämme aineistoa sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä. Näin meillä on mahdollista saada selville ne tavat, joilla lasten käsitykset maskuliinisuudesta muotoutuvat. Tutkimuksessamme keskitymme tarkastelemaan sitä, millaisia käsityksiä lapsilla aiheesta nykypäivänä on. Tarkoitus on löytää paitsi kieleen liittyviä merkityksiä ja tutkia myös sitä, millainen toiminta maskuliinisuuteen liitetään. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehys mahdollistaa historialliskulttuuristen itsestäänselvyyksien kriittisen tutkimisen, sosiaalisten dialektisten prosessien sekä identiteettien sosiaalisen muodostumisen tarkastelun. (Berger & Luckmann 1994.) Sukupuolentutkimuksessa konstruktionismi painottuu erityisesti sukupuolen rakentumisen sosiaalisiin ja kulttuurisiin aspekteihin (West & Zimmerman 1987, Huuki 2010).

Fenomenografisessa tutkimuksessa on tärkeää ymmärtää ihmisten käsityksien lisäksi näiden käsitysten erilaiset keskinäiset suhteet toisiinsa. Merkityksenantoprosesseissa esiin tulevat mikä- ja miten-näkökulmat. Näistä ensimmäinen mikä-näkökulma kuvaa ajattelun rajattua kohdetta. Tätä yksilön käsitystä aiheesta kutsutaan merkitysulottuvuudeksi (referential aspect). Miten-näkökulma kuvaa puolestaan käsitykseen liittyvää ajatteluprosessia. Tällöin puhutaan käsitysten rakenneulottuvuudesta (structural aspect). Se tapa, miten käsityksiä nähdään vaikuttaa siihen, mitä konkreettisesta ilmiöstä huomioidaan. Käsitykset muodostuvat siis sekä suorien kokemusten että esioletusten ja tietoisuuden kautta. Mikä ja miten ovat näkökulmina kietoutuneet toisiinsa eivätkä ne ole suoraan erotettavissa toisistaan. (Huusko & Paloniemi 2006, 164–165.)

Keräsimme tutkimuksen aineistoa tavoitteenamme maskuliinisuuden ilmiön yleiskuvan tavoittaminen. Ilmiön ymmärtämisen pohjana toimii fenomenografinen

käsityksien tutkiminen, mutta sillä itse emme pyri luomaan ilmiöstä uutta teoriaa, koemme sisällönanalyysin toimivan tutkimuksemme analyysin metodina. Käsityksiä koskevan tutkimuksen lisäksi aiempi teoria maskuliinisuudesta toimii tutkimuksemme sisällönanalyysissa teoriaohjaavana viitekehyksenä.

Sisällönanalyysi on usein juuri laadulliseen tutkimukseen liitetty analyysimalli. Tuomen ja Sarajärven (2018, 103) mukaan sitä voidaan hyödyntää tutkimuksessa paitsi metodina myös teoreettisena viitekehyksenä. Sisällönanalyysissa aineistosta haetaan esiin tutkittavaa aihetta koskevat asiat, jonka jälkeen ne luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Sen tärkein tavoite on tuoda esille aineiston kokonaiskuva raportointivaiheessa objektiivisella ja systemaattisella tavalla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117).

Sisällönanalyysin tapoja kuvataan induktiivisina tai deduktiivisina riippuen siitä lähdetäänkö aineiston kautta yksittäisestä yleiseen vai teoria edellä yleisestä yksittäiseen. Prosessia voidaan lähestyä myös tieteellisen päättelyn logiikkaan perustuvan eli abduktiivisen mallin kautta. Teoriaohjaava tapa suorittaa sisällönanalyysia on aineistolähtöinen analyysimalli, jossa aiempi tieto ja teoria asiasta ohjaavat aineiston käsittelyä. Tällöin aiempaa teoriaa voidaan myös testata käsiteltävän aineiston kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–110.)

Sisällönanalyysia on kritisoitu siitä, että varsinainen analyysi jää helposti aineiston luokittelun tasolle. Analyysin toteutuksessa se saattaa ohjata määrällisten keinojen käyttämiseen laadullisessa aineistossa. Teoriaohjaava lähestyminen saattaa myös piilottaa tutkijalta löydöksiä, jotka eivät osu ennalta asetettuun teoreettiseen kehikkoon. (Salo 2015, 166–174.)

Luvussa tutkimuksen toteuttaminen kuvailemme analyysin vaihteita. Tällä tavoin pyrimme tuomaan esille niitä tapoja, joita itse käytimme aineistomme systemaattiseen luokitteluun.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme toteuttamiseen liittyviä keskeisiä asioita. Lähdemme liikkeelle tutkimuksemme tutkimusongelman operationalisoinnin tarkastelemisesta. Lopuksi kuvailemme tutkimuksemme aineiston keräämiseen liittyviä vaiheita.

Maailman ymmärtäminen käsitteiden kautta vaatii sekä teoreettisia käsitteitä että niiden empiiriaan soveltuvia vastaavuuksia (Eskola & Suoranta 1998, 75). Tämän perusteella meidän tuli tutkijoina selvittää, millaisten kysymysten kautta voimme saada empiiristä tietoa tästä tutkittavasta teoreettisesta käsitteestä. Eskolan ja Suorannan (1998, mt.,75) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole ollut tapana puhua teoreettisten käsitteiden operationalisoinnista, mutta päädyimme käyttämään operationalisoinnin käsitettä sen yleisemmässä merkityksessä. Toisin sanoen tässä tutkimuksessa kuvaamme tällä käsitteellä sitä prosessia, jossa pohdimme, millaista kieltä käyttäen saamme lapsilta tietoa poikien maskuliinisuuksista.

Käsitykset maskuliinisista ominaisuuksista ohjaavat poikien toimintaa heidän kasvaessaan pojista miehiksi. Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret ilmaisevat maskuliinisuutta toimintansa kautta. Tämä toiminta määrittyy nuorten neuvotellessa kulttuurin diskursseissa erilaisten mahdollisuuksien rajoissa. Meidän on siis tärkeää kartoittaa tutkimuksessamme myös sitä, millaista toimintaa pidetään maskuliinisena. Pojat kokevat erilaisia maskuliinisuuteen liitettäviä odotuksia riippuen siitä, kokevatko he olevansa lapsia vai nuoria. (Hauge & Haavind, 2011.) Tästä syystä myös aineiston analyysin tulos riippuu osittain kyselyyn vastanneiden iästä. Kysyimme kyselyaineistossa asioita, jotka koskivat poikia ja miehiä. Osa saaduista vastauksista on selvästi tulkittavissa koskemaan aikuisia miehiä. Tästä syystä määrittelemme tuloksissa sekä poikia koskevia valintoja että aikuisiin miehiin liitettyjä ominaisuuksia.

Kysymyksien muotoilussa pitää ottaa huomioon tarkka tutkimustehtävän operationalisointi ja tutkittavien henkilöiden kehitystaso sekä valmiudet antaa

tutkimuskysymyksiin vastauksia. Käsitteenä maskuliinisuus saattaa olla niin kaukana lasten omasta kokemusmaailmasta, että on tarkoituksenmukaista kysyä lapsilta heidän käsityksiään poikiin ja miehiin liitettävistä ominaisuuksista. Selvensimme aineistonkeruun yhteydessä maskuliinisuuden käsitettä oppilaille vielä suusanallisesti. Kerroimme oppilaille, että maskuliinisuudella tarkoitetaan usein miehiin ja poikiin liitettäviä ominaisuuksia ja asioita. Eli miten miehet ja pojat toimivat sekä mistä he tykkäävät. Tälle tasolle operationalisoidusta asetelmasta huolimatta uskomme, että pelkät avoimet kysymykset olisivat tuottaneet aineistoomme hyvin lyhyitä, stereotyyppisiä ja sisällöltään suppeita vastauksia. Tämän vuoksi otimme kyselylomakkeeseemme kysymysten rinnalle kuvatehtäviä, joiden kautta pääsimme tarkastelemaan sitä, millaisia maskuliinisia merkityksiä eri kuvissa esiintyviin henkilöihin liitetään. Tutkimuskohteena olevien oppilaiden ikä saattaa asettaa muun muassa abstraktioiden ymmärtämiseen, kieleen sekä tekstin tuottamiseen liittyviä rajoituksia.

Kysymyksenasettelu voi myös muistuttaa lapsille koulun kokeenomaista kysymystä, johon kuuluu löytää vastausvaihtoehtojen joukosta oikea vastaus. Tämä voi johtaa siihen, että lapset vastaavat sen perusteella, mitä he olettavat kysyjien haluavan vastauksiksi, eikä sitä, mitä he ajattelevat. Lapsitutkittavien kohdalla voi muodostua tutkijan ja vastaajan välille huomaamatta ikään kuin opettaja-oppilas-suhteen kaltainen asetelma, jonka seurauksena lapsi saattaa pyrkiä vastaamaan todellisten kokemustensa sijaan ”oikein”, niin kuin koulumaailmassa on tapana toimia (Alasuutari 2005, 126; Karlsson 2006, 183). Tällöin on todennäköistä saada äärimmäisen stereotyyppisiä vastauksia.

Vaikka erityisesti maskuliiniset ominaisuudet kiinnostavat meitä, pitää maskuliinisuuteen liitettäviä asioita laajentaa myös toimintaa kuvaaviin asioihin. Osa ominaisuuksista saattavat olla sellaisia, etteivät ne vielä koske lasta tai nuorta itseään. Tästä syystä on syytä kysyä vastaajilta paitsi heihin itseensä mahdollisesti liitettäviä maskuliinisia ominaisuuksia myös ominaisuuksia, joita he liittävät muihin vertaisiinsa sekä aikuisiin miehiin esimerkiksi omaan isäänsä. Lapsien idolien suhteen on tärkeää saada lasten omat näkemykset siitä, mitä ominaisuuksia he liittävät esikuviinsa. Aikuisina tutkijoina me liitämme esimerkiksi laulajana tunnettuun Robiniin ominaisuuksia iloinen, nuori ja energinen. Lapsen näkökulmasta hän saattaa olla puolestaan esimerkiksi aikuinen, rikas ja urheilullinen. Kukaan henkilö sinällään ei ole siis kategorisoitavissa varmuudella

mihinkään tulosryhmään, elleimme tiedä mistä lähtökohdista lapsi esikuvansa ominaisuuksia ihailee.

Lapsien tiedon tuottamista voi helpottaa käyttämällä erilaisia virikkeitä. Tällaisiin tutkimuskäyttöön soveltuviin virikkeisiin lukeutuvat esimerkiksi esineet, elokuvat, tekstit ja kuvat (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 55). Halusimme valikoida kuviin joukon miehiä, jotka edustavat mahdollisimman laajaa skaalaa miehenä toimimisen tavoista. Testasimme valintojamme kuvista ja kuvien henkilöistä keskustellen oppilaiden kanssa koululla, joka ei osallistunut tutkimuksemme varsinaiseen aineistonkeruuseen.

Aihealueen kohdentaminen maskuliinisuuteen tapahtui kyselyn mukana annettujen kuvien kautta. Kuvien miehet tarjosivat näkökulman monenlaisiin tapoihin toimia poikana tai miehenä. Poikien elämään liittyvien asioiden skaala oli siis laaja eikä sitä rajattu pelkästään traditionaalisesti maskuliinisiksi miellettyihin asioihin. Hyväksyimme myös sen, että ilmiön sanallistaminen on haastavaa ja osa asenteista tai käsityksistä saattavat olla lapsille itselleen tiedostamattomia (Frosh, Phoenix & Pattman 2002, 51).

Tutkimuskysymyksemme operationalisoinnissa hyödynsimme kuvia, joiden pohjalta kysymyksiimme vastattiin. Näihin kuviin valikoimme 18 erilaista miestä (Liite 1). Nämä hahmot valittiin kattamaan hyvin laajaa skaalaa kuvastamaan erilaisia miehenä olon mahdollisuuksia. Kuvien hahmoja ovat: formulakuljettaja Kimi Räikkönen, stand up -koomikko Sami Hedberg, tasavallan presidentti Sauli Niinistö, mediapersoona Markus ”romukauppias” Kuortesaho, jääkiekkoilija Aleksander Barkov, paraurheilija Leo-Pekka Tähti, tubettaja Tuure Boelius, muusikko Olli Herman, vapaaottelija Makwan Amirkhani, rap-muusikko Cheek, näyttelijä Ernest Lawson, TV-persoona Mikko ”Peltsi” Peltola, TV-persoona Arman Alizad sekä duudsonhahmo Jarppi.

Julkisten hahmojen lisäksi lisäsimme myös muutaman eri ammattiryhmiä edustavan henkilön: kokin, rakennusmiehen, koti-isän ja ammattisotilaan. Pyrimme löytämään sekä perinteisesti maskuliinisia ammatteja edustavan kuvan että stereotyyppisiä ennakkokäsityksiä haastavavan kuvan. Kuvien miesjoukko pyrittiin rakentamaan niin, että siellä on suuri määrä erilaisia miehenä olemisen mahdollisuuksia. Tämän lisäksi halusimme miehiin laajan skaalan iän, vartalon koon, ammattien ja etnisyyksien mukaan.

6.1 Aineistonkeruu

Keräsimme tutkimusaineistomme Pirkanmaan alueelta peruskoulun yleisopetuksessa olevilta 5.–6.-luokkalaisilta oppilailta kevättalvella 2019. Aiheen kannalta olisi mielestämme ollut mielenkiintoista kerätä tämän rinnalle aineistoa myös yläkouluikäisiltä oppilailta, mutta tutkimukseen valikoituneista kouluista yläkoulun luokilta ei löytynyt yhtään halukasta luokkaa osallistumaan tutkimukseemme. Tutkimusaineistomme laajuudeksi muodostui viiden koululuokan joukko, joista tutkimukseemme osallistui yhteensä 87 oppilasta. Vastaajien sukupuoli jakautui seuraavasti: 51 tyttöä, 35 poikaa ja lisäksi vastaaja, joka ei ilmoittanut sukupuoltaan.

Aineiston keräämiseen käytimme avoimia kysymyksiä sisältävää paperista kyselylomaketta (liite 2) sekä teemahaastattelua (liite 3), jonka toteutimme lomakevastausten perusteella valituille kahdeksalle oppilaalle. Näin pääsimme kohdentamaan huomion sellaisiin asioihin, jotka pelkällä lomakkeella olisivat jääneet aineistossa analyysin tarpeisiin turhan löyhiksi ja kapeiksi. Keräsimme kyselyaineiston kaikilta oppilailta, jolloin meillä on mahdollisuus vertailla poikien ja muiden vastaajien mahdollisia eroavaisuuksia näkemyksissä. Tällä tavoin meneteltäessä voimme myös saada selville sen, ovatko käsitykset maskuliinisuudesta niin yleisiä normeja, että kaikki oppilaat pitävät näitä ominaisuuksia samoina. ”Pojan” lisäksi oppilaat saivat määritellä itsensä kategoriaan ”tyttö” tai ”en halua sanoa”.

Kyselylomake oli kaksipuoleinen A4 –paperi. Se sisälsi neljä erilaista avointa kysymystä, joista kolmessa käytettiin valmiiksi annettua kuva-aineistoa vastaamisen tukena (liite 1). Oppilaat vastasivat ensimmäiseen kysymykseen ilman kuvia ja saivat kuva-aineiston tutkijalta vasta, kun ensimmäiseen kysymykseen oli vastattu. Halusimme tällä tavoin menettelemällä vähentää keskittymistä häiritsevien tekijöiden määrää vastaustilanteessa. Vastaamiseen oli varattu aikaa 45 minuuttia ja vastaaminen tapahtui koulupäivän aikana koulun luokkatilassa. Lomakehaastattelu liitetään usein määrällisen tutkimustiedon keruuseen, mutta käyttämällä avoimia kysymysmalleja, on lomakkeella mahdollista saada myös relevanttia ja käyttökelpoista aineistoa kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44–45).

Seuraavaksi esittelemme lyhyesti tekemämme kyselykaavakkeen kysymykset. Ensimmäinen kysymys (lomakkeessa 3. kohta): “Millainen poika / mies on sinun mielestäsi hyvä ihminen? Kirjoita vähintään viisi ominaisuutta”. Tällaisen ilmiötä yleisesti määrittävän kysymyksen avulla saamme kerättyä tietoa sellaisista piirteistä ja asioista, joita arvostetaan miehissä ja pojissa. Täten meidän on helpompaa muodostaa kokonaiskuva olemassa olevista käsityksistä.

Toinen kysymys (lomakkeessa 4. kohta): “Ketkä kuvien henkilöistä olisivat suosittuja koulussasi? Miksi?” Kysymys pitää sisällään kaksi mielestämme tärkeää elementtiä: suosion aspektin ja koulukontekstin. Ne liitetty ominaisuudet, joita kuvien suosittuihin mieshenkilöihin liitetään, auttavat meitä kartoittamaan suotavina pidettyjä maskuliinisia ominaisuuksia. Suosion aspektin sijoittaminen koulukontekstiin tuo kysymyksen lähemmäksi alakouluikäisen vastaajan kokemusmaailmaa ja sitä kautta meillä on mahdollista saada samalla käsitys siitä, mitä maskuliinisia ominaisuuksia arvostetaan alakouluikäisten poikien kohdalla. Toisin sanoen se piirre, mikä tekee miehestä suosituksen koulussa, on käännettävissä maskuliiniseksi piirteeksi, jota myös yhtä lailla kouluikäisessä pojassa arvostetaan.

Kolmas kysymys (lomakkeessa 5. kohta): “Ketkä kuvien henkilöistä olisivat epäsuosittuja koulussasi? Miksi?” Tällä vastakohtaisella kysymyksenasettelulla tarkoituksenamme on kerätä tietoa niistä maskuliinisista ominaisuuksista, joita pidetään selvästi torjuttavina. Vastausten joukosta on mahdollista löytää sellaisia ominaisuuksia, jotka eivät välttämättä ole suoraan annettujen suosittujen piirteiden tai ominaisuuksien vastakohtia.

Neljäs kysymys (lomakkeessa 6. kohta): “Ketkä viisi henkilöä valitsisit ryhmääsi koulussa tehtävään ryhmätyöhön? Miksi?” Kyselylomakkeen viimeisessä kysymyksessä ohjaamme vastaajaa pohtimaan sellaisia taitoja, joista olisi hyötyä koulussa tehtävän ryhmätyön kannalta. Tällainen kysymys, joka asettuu oppilaille koulun kautta tutuksi tulleeeseen työskentelymuotoon, auttaa mielestämme vastaajaa pohtimaan sitä, minkälaiset ominaisuudet ovat hyödyllisiä monia taitoja kysyvässä ryhmätyöskentelytilanteessa.

Olemme ajatelleet, että hahmojen joukossa on tarpeeksi variaatiota, jottei jokaiseen valittuun hahmoon pysty liittämään täsmälleen samoja valintakriteereitä ja ominaisuuksia. Kysymyksiä kautta pyrimme liittämään hahmot lapsen omaan kokemusmaailmaan. Eläytyminen hahmojen kautta

saattaa olla lapselle helpompaa. Valinnat eivät silloin suoraan osu omaan persoonaan, vaan lapsi voi projisoida omia merkityksiään näiden hahmojen kautta. Pyrimme tällä tavoin saamaan tutkittavasta ilmiöstä kattavan kuvan.

Tutkimuksemme haastatteluosuuden toteutimme teemahaastatteluna. Valikoimme haastatteluihin vastaajiksi sekä poikia että tyttöjä, yhdestä kahteen haastateltavaa jokaiselta tutkimukseemme osallistuneelta luokalta. Haastattelimme tutkimukseemme yhteensä kahdeksaa oppilasta, joista kuusi olivat poikia ja kaksi tyttöjä. Haastattelut olivat noin 30 minuutin mittaisia yksilöhaastatteluja ja järjestimme ne koulupäivän aikana koulun tiloissa. Haastattelutilanteisiin osallistui kerrallaan aina vain toinen meistä haastattelijoista. Nauhoitimme haastattelutilanteet Ipadille. Päädyimme haastattelun osalta yksilöhaastatteluun, sillä se auttaa mielestämme haastateltavaa tuomaan paremmin omia mielipiteitään esille miettimättä muiden vertaistensa suhtautumista. Tämä ratkaisu oli myös perusteltua tutkimuksemme aiheen vuoksi, joka saatetaan kokea arkaluontoisena tai henkilökohtaisena. Haastattelujen tukemana saamme tutkimukseemme pelkkää kyselyä kattavamman kuvan alakouluikäisten lasten käsityksistä.

6.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on vakiinnuttanut asemaansa eri tieteenalojen keskuudessa laadullisen tutkimuksen tutkimushaastattelutapana. Teemahaastattelu asettuu eri haastattelutyyppeiden joukossa strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun väliin. Teemahaastattelussa käytetyt tarkat aihepiirit on määritelty ennakkoon, mutta siitä puuttuvat strukturoidulle haastattelulle ominainen tarkka kysymysten muotoilu ja esitysjärjestys. Teemahaastattelussa käydään haastateltavien kanssa samat aihepiirit eli teema-alueet läpi. Näiden järjestystä ja käsittelyn laajuutta voidaan vaihdella haastatteluiden välillä. (Hirsjärvi & Hurme 2008; Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 27, 29– 30.) Se, että edetään tarkkojen kysymysten sijaan teemojen varassa, siirtää haastattelun painopistettä tutkijan näkökulmasta enemmän kohti tutkittavan äänen kuuluville saattamiseen. Teemahaastattelussa yksilön omat tulkinnat asioista ja ilmiöistä ja niille annetut merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Teemahaastattelun suunnitteluvaiheessa yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi muodostuu haastatteluteemojen valitseminen ja muodostaminen. Tämä siitä syystä, että haastatteluun valitut teemat toimivat keskeisessä roolissa siinä, millaista aineistoa haastattelulla voidaan saada. Siksi teemojen suunnitteluvaiheessa on pidettävä mielessä tutkimusongelma, johon vastausta ollaan hakemassa. Tutkittavaa ilmiötä käsittelevään teoriaan ja aikaisempaan tutkimustietoon syventyminen auttavat tutkijaa muodostamaan tutkittavan ilmiön kannalta olennaisia teemoja. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 41.)

Teemojen muodostamiseen ei ole olemassa yhtä tiettyä toimintatapaa. Yleinen tapa on muodostaa teemoja tutkijan oman intuition perusteella, jolloin teemoja lähdetään muodostamaan luovan ideoinnin kautta. Tässä saattaa kuitenkin ongelmaksi muodostua haastattelurungon liiallinen pohjautuminen tutkijan omille ennakkokäsityksille. Lisäksi teoreettisten pohjan puuttuminen teema-alueiden ja niistä muodostettujen kysymysten taustalta vaikeuttaa myöhemmässä vaiheessa tapahtuvaa analyysin tekemistä. Toinen tapa on tukeutua teemoja etsittäessä aikaisempia tutkimuksia käsittelevään kirjallisuuteen ja hyödyntää niistä löytyviä teemoja. Kolmas vaihtoehto on tuoda teemat teoriasta, jolloin teoreettinen käsite operationalisoidaan eli muutetaan mitattavaan muotoon, teemahaastattelun kohdalla haastatteluteemoiksi. Onnistuneessa tutkimuksessa limittyvät nämä kaikki kolme tapaa. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 41.) Hahmotelimme teemahaastattelumme teemoja Froshin, Phoenixin ja Pattmanin (2002, 266–278) esittämien teemojen pohjalta, joita hän on käyttänyt eräässä kouluikäisten lasten maskuliinisuustutkimuksessa. Rakensimme tutkimuksemme teemahaastattelun samantyyppisten teemojen ympärille (liite 3).

Kysyimme kyselylomakkeessa lapsilta sitä, millainen hyvä poika tai mies heidän mielestään on? Teemahaastattelussa puolestaan kohdensimme enemmän kysymyksiä siihen suuntaan, että mikä poika on? Haastattelun avulla pääsimme syventymään tarkemmin maskuliinisuuden ilmenemiseen. Näin ollen meillä on mahdollisuus tarkastella sitä, millä tavoin lasten kokemukset maskuliinisuudesta esiintyvät eri toimintaympäristöissä, kuten vapaa-ajalla, kotona tai koulussa. Keräsimme haastattelun teemojen tueksi seuraavia tukikysymyksiä: Mitä ajattelet asiasta itse? Tekevätkö muut luokan pojat samaa? Mitä muut pojat asiasta ajattelevat? Mitä tytöt ajattelevat?

6.3 *Analyysin vaiheet*

Aineiston analyysissä aineisto järjestetään sellaiseen eriteltyyn muotoon, josta on mahdollista etsiä vastaukset tutkimusongelmiin. Laadullisen aineiston analyysin tekeminen on uusien merkitysten rakentamista. (Eskola & Suoranta 1998, 226.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston luokittelun tarkka kuvailu ja läpinäkyvyys on tärkeä tekijä lisäämään tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227). Luimme aluksi kaikki tutkimuslomakkeet yksitellen koululuokka kerrallaan läpi. Luokkien poikien ja kaikkien muiden vastaajien (tyttöjen ja sukupuoltaan ilmoittamatta jättämien) tekstit oli eritelty omiksi kokonaisuuksiksi. Tämän jälkeen kokosimme kaikki kyselylomakkeiden vastaukset poikien ja muiden vastaajien osalta jokaisen kuvissa esitetyn henkilön mukaan kahdeksi eri kokonaisuudeksi. Jokainen kyselyn kysymys käsiteltiin omana erillisenä aineistojoukkonaan. Jokainen yksittäiselle kuvan henkilölle tehty valinta ja kaikki syyt näihin valintoihin liitettiin mukaan. Samojen kuvailujen määrä ja valintojen lukumäärä liitettiin tähän kokoavaan katsaukseen mukaan. Tässä vaiheessa luimme uudelleen poikien ja muiden vastaajien antamat kootut vastaukset.

Seuraavaksi vertailimme, millaisia luonnehdintoja kuhunkin henkilöön oli liitetty. Sen jälkeen kokosimme käsitekarttoja kaikista eri luonnehdinnoista lähtien yleisimmistä ja siirtyen vain muutaman maininnan saaneisiin kuvauksiin. Kokosimme keskenään samankaltaisia vastauksia ryhmiksi. Vertailimme saatuja vastauksia ja pohdimme millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä niistä löytyy. Pohdimme millaiset vastaukset nousevat selvästi lukumääräisesti muita yleisempinä. Laadullisen tutkimusotteen ja aineistomme koon huomioiden emme kuitenkaan lähteneet rakentamaan raportoitavia tilastoja tai kaavioita ominaisuuksien määräistä.

Haastattelujen litteroinnin jälkeen luimme jokaisen haastattelun yksitellen läpi ja keskustelimme haastatteluista. Keskityimme aluksi erityisesti poikia kuvaavaan tehtävään, jossa poikaa piti kuvailla ja luonnehtia asiasta täysin tietämättömälle henkilölle. Seuraavaksi keräsimme jokaisesta haastattelusta kaikki pojan toimintaan liittyvät kohdat ja jaottelimme keräämämme sitaatit haastatteluteemojen mukaisiksi kokonaisuuksiksi. Tämän jälkeen valikoimme

raportoitavaksi ne sitaatit, jotka antoivat lisätietoa pojan toiminnasta tai asettivat poikana toimimisen strategioita hierarkioihin.

7 TUTKIMUKSEN TARKASTELU

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen laatua tarkasteltaessa kysymys ei ole tietyn teknisen kriteeristön täyttymisen seuraamisesta, eikä yksittäisestä ilmiöstä tutkimuksen sisällä vaan kyse on tutkijan toiminnasta. Tutkimuksen laatu ja pätevyys rakentuvat tutkijan tai tutkimusprojektin toiminnan pohjalta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 139.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee ottaa kantaa ja arvioida tutkimuksensa luotettavuutta koko tutkimuksensa ajan. Tutkimuksen tekijä toimii laadullisen tutkimuksen pääasiallisena luotettavuuden kriteerinä, sillä hän joutuu pohtimaan kriittisesti tekemiään valintojaan. Luotettavuutta arvioitaessa nämä tutkijan tekemät valinnat ja toimenpiteet ovat esillä. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Tutkijan tulee esittää tutkimuksessaan tekemänsä tulokset perusteluineen mahdollisimman johdonmukaisesti, jotta lukijan on mahdollista tehdä omat päätelmänsä lukemansa tutkielman uskottavuudesta ja luotettavuudesta (Kiviniemi 2007, 82–83).

Tutkimuksen luotettavuuteen perinteisesti liitettäviä reliabiliteetin (eli mittaustulosten toistettavuuden) ja validiteetin (eli mittaustavan kyvyn mitata tutkittavaa asiaa) käsitteitä pyritään laadullisessa tutkimuksessa sellaisinaan välttämään. Tutkimuksen luotettavuutta pitää kuitenkin laadullisessa tutkimuksessakin arvioida. Lukijan pitää pystyä tutkimusaineiston kuvausten perusteella näkemään ne perusteet, joilla tutkija on omat päätelmänsä tehnyt. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226–228.) Validiteetin käsitteen mieltäminen määrällisen tutkimuksen yhteyteen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että laadullista tutkimusta arvioitaessa voitaisiin jättää huomiotta validiteetin tarkasteleminen. Validiteetin peruskysymykset ovat kaikissa tutkimuksissa samat eli tutkitaanko sitä, mitä sanotaan tutkitavan, soveltuvatko käsitteet tutkittavaan ilmiöön ja perustellaanko ne aineiston avulla sekä päteekö tuotettu tieto tutkimuskohteeseen. (Ronkainen ym. 2014, 130–131.)

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kuvaaviin kriteereihin ja käsitteisiin liittyy paljon keskustelua ja niiden merkitykset onkin nähtävä neuvotteluvaraisina kysymyksinä. Luotettavuuden tarkasteluun on tarjottu uskottavuuden, siirrettävyyden ja vahvistuvuuden kriteerejä. Uskottavuus kuvaa tutkijan tekemien tulkintojen ja käsitteellistämisten vastaavuutta tutkittavien käsitysten kanssa. Tulosten siirrettävyys tarkoittaa tutkimustuloksien sovellettavuutta toiseen toimintaympäristöön tietyin ehdoin. Vahvistuvuus kertoo, kuinka hyvin ilmiöstä muodostetut tulkinnat ovat vahvistettavissa muiden samaa ilmiötä käsittelevien tutkimusten avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 212–213.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan avoin subjektiviteetti on yksi luotettavuuden arvioinnin lähtökohta. Sisäisellä ja ulkoisella validiteetilla voidaan arvioida tutkijan toimintaa tutkimuksen luotettavuuden osalta. Sisäinen validiteetti kuvaa tutkijan pätevyyttä tieteenalansa hallinnassa ja yleensäkin tutkijan käyttämää tieteellistä otetta. Ulkoisella validiteetilla arvioidaan tehtyjen tulkintojen, johtopäätösten sekä aineiston pohjalta muodostetun kokonaisuuden pätevyyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 214–215.)

Vähäistä tutkimuskokemusta omaavina tutkijoina olemme kohdanneet opinnäytetyön tekemisen aikana tutkimuksen tekemiseen sisältyneitä työvaiheita ja tutkimuskäytänteitä, joista meillä oli aikaisempaa kokemusta hyvin vähän tai sitä ei ollut ollenkaan. Tämän tiedostaen pyrimme tutkimusprosessin aikana kiinnittämään erityistä huomiota omaan toimintaamme lisätäksemme tutkimuksemme luotettavuutta. Perehdyimme huolellisesti eri maskuliinisuusteorioihin ja otimme tutkimukseemme aikaisempaa maskuliinisuutta käsittelevää tutkimustietoa sekä kotimaisista että kansainvälisistä tutkimuksista. Paneuduimme myös tutkimusmetodologiaan, lapsitutkimuksen erityispiirteisiin sekä teemahaastattelun tekemiseen. Olemme tavoitelleet tutkimuksessamme läpinäkyvyyttä ja avoimuutta raportoinnissa. Esitämme tutkimuksessamme tekemiämme valintoja ja tulkintoja selkeästi perusteluineen.

7.2 Lapsitutkimuksen eettiset periaatteet

Tieteellisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus rakentuvat aina hyvän tieteellisen käytännön noudattamisen kautta ja sen toteutumisesta vastaa kaikessa tutkimustyössä ensisijaisesti tutkija itse. Tällaisia tieteellisen käytännön kulmakiviä ovat: rehellisyys, avoimuus ja huolellisuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä. Tämän lisäksi tiedonhankinnan, viittaustekniikoiden sekä tutkimus -ja arviointimenetelmien osalta on noudatettava eettisesti kestävää menettelyä ja vastuullisuutta. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Lapsuuden tutkimus on lähtenyt kehittymään vasta 1980-luvulla. Vaikka lapsista on kirjoitettu jo aiemmin, alettiin vasta tässä vaiheessa tutkia lapsuuden ja yhteiskunnan suhdetta toisiinsa. Sillä lapset ovat kiinni yhteiskunnan kulttuurisissa ja sosiaalisissa rakenteissa, pitää heihin liitettävät määritelmät ja tulkintakehikot luoda juuri sen ajan ehdoilla. (Alanen, Karila, Eerola-Pennanen, Alasuutari, Lehtinen, Kuukka & Raittila 2009, 11–13.)

Lasten käyttäminen tutkimuskohteina asettaa tutkijalle tiettyjä tutkimuseettisiä vaatimuksia. Lapsiin suuntautuvan tutkimuksen ehdottomana vaatimuksena ja lähtökohtana on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kehityksen sekä yksityisyyden turvaaminen. Tutkijan tulee suojata lasta mahdollisilta haittatekijöiltä, joita tutkimus saattaa sisältää. Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä tulee tarkastella ja huomioida läpi koko tutkimusprosessin; aina aiheen valinnasta havaintojen tulkintaan ja tutkimuksesta raportointiin. (Kyrönlampi & Määttä 2013, 60–61; Morrow & Richards 1996; Ruoppila 1999, 26,48.)

Suomessa lapsitutkimukseen sisältyvissä osallistumis- ja lupakäytänteissä on noudatettu lähtökohtaisesti seuraavaa käytäntöä: alle 18-vuotiaiden henkilöiden tutkimiseen tarvitaan huoltajien suostumus. Tämän lisäksi yhtä lailla lapsellekin kuuluvan perustuslaillisen itsemääräämisoikeuden perusteella myös lapselta itseltään tulee saada lähtökohtaisesti suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Käytännössä tämä on kuitenkin hyvin tulkinnanvaraista. Lainsäädännöstä tai tutkimuseettisistä ohjeistuksista ei löydy tarkkaa määritelmää siihen, minkä ikäiseltä lapselta voidaan pyytää oma suostumus tai millä tavoin tällainen suostumus hankitaan. (Nieminen 2010, 33.) Tutkimukseemme osallistuvien lasten ikätasosta johtuen meille tutkijoina oli

itsestäänselvyys, että kysyimme suostumuksen myös lapselta itseltään. Lähetimme oppilaiden huoltajille tutkimukseen osallistumista koskevan lupalomakkeen saatesanoineen (liite 4).

Lapsille tehtävässä tutkimuksessa, kuten tutkimuksessa yleensäkin, tutkimusetiikka velvoittaa tutkijan huolehtimaan koko tutkimusprosessin ajan tutkittavien anonymiteetin säilymisestä ja tutkimuksen toteuttamisesta tutkittavien vapaaehtoisuuteen perustuen (Karlsson 2012, 47–48; Ruoppila 1999, 41). Lapsen tulee saada tarkka selvitys tutkimuksesta, johon hän osallistuu (Nieminen 2010, 37).

Pyrimme ottamaan tutkijoina nämä edellä mainitut asiat erityisen tarkasti huomioon ja toimimaan niiden osalta mahdollisimman läpinäkyvästi. Esittelimme tutkimuksemme keskeiset asiat (ml. sekä tutkittavien anonymiteetista huolehtimisen että tutkimukseen osallistuvien vapaaehtoisuudesta) huoltajille lähettämässämme tutkimukseen osallistumista koskevassa lupalomakkeessa (liite 4). Tämän lisäksi muistutimme lapsia näistä asioista vielä erikseen aineistonkeruutilanteissa.

Tutkijoina ja aikuisina meidän on tarkkaan määriteltävä oma positiomme lasten kertomien asioiden tulkitsoijoina ja määrittelijöinä. Meloni, Vanthuyne ja Rousseau (2015) ovat kuvanneet nuorten kanssa tehtävää tutkimusta hauskaasti johonkin vieraaseen ja tuntemattomaan tutustuvana antropologisena ja sosiaalitieteisenä tutkimuskenttänä. Tällöin tutkimusasetelmassa poikien omat kertomukset on asetettava lasten ja nuorten kertomuksina samaan arvoon kuin minkä tahansa muunkin ryhmän, jota tutkija määrittelee ulkoa päin. Lapset ja meidän tutkimukssamme pojat ovat kasvamassa kohti aikuisuutta ja tulkitsemme heidän antamia tietoja tätä tosiseikkaa vasten. Autonomisina toimijoina he toteuttavat itseään tässä ikävaiheessa tavalla, joka on jatkuvaa neuvottelua maskuliinisuuden diskurssien kanssa. Lasten ja nuorten omien merkityksien kautta voimme tuoda esille heidän äänensä ja lopulta myös omat tulkintamme (Meloni, Vanthuyne & Rousseau 2015).

Lapsitutkimusta tehtäessä tutkijan tulee löytää sellaiset lapsen maailman analysoimiseen sopivat käsitteet ja tiedonkeruun menetelmät, joiden kautta on mahdollista tavoittaa aito lapsen maailma ja näin huomioida myös lapsinäkökulma. Tällöin on muodostettava aikuisten toimintakulttuurien pohjalta

suunniteltujen käsitteiden ja menetelmien tilalle lapsitutkimukseen soveltuvat käsitteistöt ja menetelmät. (Karlsson 2012, 36–37; Karlsson 2006, 175–176.)

Ryhdyttyäessä keräämään tietoa lapsista ja heidän maailmastaan, tulee pysähtyä tarkastelemaan sitä, millainen käsitys meillä oikein on lapsista ja lasten kulttuurista, ja millä tavoin aineiston kerääminen tulisi toteuttaa, jotta asiasta tai ilmiöstä olisi saatavissa mahdollisimman kattava kuva (Karlsson 2006, 173). Karlsson (2006) esittelee kolme erilaista toimintatapaa lapsi-tiedon hankkimiseen: itseään vahvistava toimintatapa, vaikuttamaan pyrkivä toimintatapa sekä kohtaava ja vastavuoroinen toimintatapa. Viimeksi mainitussa kohtaavan ja vastavuoraisuuden toimintatavassa korostuu aikuisen aito kiinnostus lapsen ajattelua kohtaan ja siihen, mihin lapsen tuottama tieto perustuu. Tähän toimintatapaan perustuvassa tiedonkeruussa lapset nähdään aktiivisina ja kykenevinä tiedon ja kulttuurin tuottajina. (Mt., 179 –181.)

Olemme pyrkineet pohjaamaan tutkimuksemme tiedonkeruun tälle kohtaavan ja vastavuoraisuuden toimintatavalle. Tavoitteenamme oli kohdata lapset läpi koko tutkimusprosessimme tasavertaisina tiedontuottajina heidän maailmastaan, ajatuksistaan ja lähtökohdistaan käsin. Keskityimme tutkimuskysymyksiemme operationalisoinnin yhteydessä avaamaan vaikeat käsitteet lapsille ymmärrettävällä tavalla ja haastattelutilanteessa pyrimme takaamaan sen, että lapsi sai kertoa omista käsityksistään ja kokemuksistaan omalla tavallaan. Tutkijan ja tutkittavan välisen suhteen tasa-arvoinen toteutuminen ei ole kuitenkaan koskaan täysin yksiselitteistä, vaan tutkijan on huomattava oma valta-asemansa tutkittavaan nähden (Kyrönlampi & Määttä 2013, 60–61; Nieminen 2010, 37).

Karlsson (2006, 183) tarkastelee kriittisesti lapsihaastattelua tiedonkeruumenetelmänä juuri tutkijan valta-asetelman näkökulmasta. Se, joka kysyy, tekee aloitteen ja kysymyksiä esittäessään haastatteliija tulee helposti määränneeksi sen, millaisia ajatuskulkuja tulee seurata. Lapsilta kysytään suoraviivaisesti aikuisia kiinnostavia asioita, jotka aikuiset itse ovat määritelleet oleellisiksi. Lisäksi ongelmaksi muodostuu lasten ja aikuisten väliset erot heidän toimintakulttuureissaan, sillä haastattelut ovat rakennettuja tilanteita, joissa haastateltavana oleminen on lapselle epäluontainen tapa tuoda ajatuksiaan esille. Lapsen huomio saattaa helposti kohdentua pyrkimykseen vastata aikuista

miellyttävällä tavalla, eikä varsinaiseen haastattelussa käsiteltävänä olevaan ilmiöön.

Pyrimme toteuttamaan tutkimuksemme teemahaastattelut mahdollisimman neutraalilla tavalla, niin että nuo haastattelutilanteet muistuttaisivat enemmän vapaamuotoista ”jutustelutuokiota” kuin virallista kuulustelutilannetta. Heino (2006, 213) puhuu pohjoismaisessa tutkimusperinteessä vaikuttavasta tutkija–tutkittava-asetelman dialogisuudesta, jossa korostuu vastavuoroisuus tutkijan ja tutkittavan lapsen välillä: kyseessä on eräänlainen tutkimuskumppanuus, jossa ajatellaan yhdessä. Haastattelijan tulee tunnistaa lapsen tapa puhua ja sitä kautta mukauttaa oma puhe lapsen ilmaisuihin (Karlsson 2006, 191–192). Olimme miettineet tarkkaan omia sanavalintoja ja yritimme mahdollisuuksien mukaan myös haastattelun aikana päästä samalle ilmaisemisen tasolle haastateltavan lapsen kanssa käyttämällä esimerkiksi lapsen esittämiä sanavalintoja.

7.3 Lasten toimijuus

Lapsuuden tutkimukselle tärkeä näkökulma on ollut lasten toimijuuden huomioiminen. Toimijuutta voi tarkastella kahdella eri tavalla. Sitä voidaan tutkia ensin mikrotason toimintana lasten omissa suorissa sosiaalisissa suhteissaan ja makrotason toimintana erilaisissa sosiaalisissa rakenteissa. Toisaalta toimijuutta voidaan tarkastella vallan ja lasten yhteiskunnallisesti alisteisten toimintamahdollisuuksien kautta. (Vandenbroeck & Bouverne-De Bie 2010, 18.) Lapset ovat heidän heikommasta yhteiskunnallisesta asemastaan johtuen usein voimattomia haastamaan niitä tapoja, joilla heitä koskevaa tutkimustietoa esitetään (Morrow & Richards 1996, 102). Lapset tulisi nähdä kompetentteina toimijoina paitsi omissa sosiaalisissa vertaissuhteissaan myös suhteessa muuhun yhteiskuntaan (Wyness 2013, 429–430). Lasten elämästä voidaan saada arvokkainta tietoa antamalla tutkimuksessa ääni lapselle itselleen ja näkemällä lapset aktiivisina subjekteina, jotka kykenevät tutkimaan heidän omaa ympäristöään ja elämäänsä. (Uusiautti & Määttä 2013, 17.)

Juvonen (2015) kokoaa tutkimuksessaan muihin tutkimuksiin (Emirbayer & Mische 1998; Giddens 1984; Ojala 2009; Hoikkala & Paju 2013) vedoten toimijuuden käsitettä. Individualistinen näkemys toimijuudesta painottaa yksilön autonomiaa ja kykyä tehdä omia ratkaisujaan sosiaalisissa

kanssakäymistilanteissa. Ihmisten valinnat ovat yksilöllisiä ja kontekstiin sidottuja. Kulttuuriset, sosiaaliset tai institutionaaliset pakot eivät korostu, sillä ihmisellä on vapaan tahdon kautta mahdollisuus toimia myös toisin kuin yleisesti odotetaan. Jos toimijuutta tarkastelee ympäröivien rakenteiden kautta, voidaan havaita sellaiset reunaehdot ja rajoitukset, joiden puitteissa yksilöt toimivat. Tämänlaiset normit, käytänteet ja säännöt ovat historiallisesti muuttuvia. Yksilöiden toiminta omalta osaltaan myös toisintaa tai muokkaa näitä rakenteita. Inhimillinen toiminta ei ole siis täysin vapaata, mutta ei myöskään pelkästään ulkopuolisen koodiston sanelemaa. (Juvonen 2015, 35–36.)

Toimijuus syntyy dialogisena prosessina. Yksilön vuorovaikutus konkreettisten henkilöiden tai abstraktien käsitysten kanssa erilaisissa tilanteissa tai paikoissa tuo toimijuuden esiin. Vuorovaikutuksellisuus nähdään näin ollen toimijuuden perusedellytyksenä. (Juvonen 2015, 35.)

Tutkimuksessamme pyrimme tuomaan nuoruutta lähestyvien lasten omia näkemyksiä esille. Pitää kuitenkin huomioida, että me itse aikuisina ja tutkijoina toimimme näiden näkemyksien tulkkeina. Kiilakoski ja Honkanen (2018) kirjoittavat, kuinka nuorisotutkimuksessa nuoriin liitettävät ominaisuudet ja heidän toimintatapansa ovat samanaikaisesti sekä empiiristä aineistoa että teoreettisia rakennelmia. Tutkijan oma näkökulma nuoriin vaikuttaa siihen, millä tavoin nuoruutta kuvataan ja tulkitaan. Nuoruutta voi romantisoida kapinoinnin, vapauden sekä tulevaisuuden muutosten ja innovaatioiden mahdollisuuksien ikävaiheeksi. Toisaalta kyseinen ikävaihe voidaan nähdä myös huolinäkökulmasta. Tällöin nuoruus tai pikemminkin nuoriso nähdään ongelmia aiheuttavana, korjausta ja kontrollia kaipaavana potentiaalisena riskiryhmänä. (Kiilakoski & Honkanen 2018, 24–25.)

8 TULOKSET JA TULOSTEN TARKASTELU

Tässä tutkimuksemme tulosluvussa nostamme esiin tutkimukseemme osallistuneiden alakouluikäisten lasten esittämiä huomioita niistä mahdollisuuksista ja tavoista, jotka heidän mielestään liittyvät poikina ja miehinä olemiseen. Nämä toimimisen tavat luovat teorian siitä, millaisia käsityksiä lapsilla on pojista ja miehistä. Peilaamme löytöjamme myös olemassa oleviin maskuliinisuusteorioihin.

Kyselylomakkeen avulla kysyimme, millainen on hyvä poika tai mies? Kuka valittavista esimerkeistä olisi suosittu koulussa ja miksi? Kuka esimerkeissä olisi koulussa epäsuosittu ja mistä syystä? Kuka valittavista henkilöistä haluttaisiin mukaan omaan ryhmään koulun ryhmätöissä? Millaiset tekijät vaikuttavat tähän valintaan?

Kyselyssä sukupuolensa tytöksi ilmoittaneet tai he, jotka eivät halunneet tai osanneet kategorisoida omaa sukupuoltaan yhdistettiin analyysissa muiden vastaajien joukoksi.

Kuvien käyttäminen kysymyksien tukena antoi meille mahdollisuuden nähdä, millaisiin henkilöihin eri ominaisuuksia liitetään. Vastauksissa kuvailemme kuvien henkilöitä niiden ominaisuuksien mukaan, joita vastaajat henkilöihin liittivät. Kerromme, millaisiin henkilöihin oppilaiden valinnat painottuivat. Tämän lisäksi kuvailemme yleisesti niitä syitä ja ominaisuuksia, joilla valintoja perusteltiin.

Teemahaastattelu tuki saatujen tietojen syvempää ymmärtämistä. Haastattelun kautta lapset saivat myös mahdollisuuden avata omaa näkemystään ja kertoa omakohtaisemmin mielipiteitään.

Seuraavaksi kuvailemme vastauksia kyselyn ja haastattelujen pohjalta. Vastauksia on yhdistetty eri vastaajilta samankaltaisia ominaisuuksia ilmentäviksi ryhmiksi. Tuloksiin on liitetty jo osittain tulkinnaksi kategorisoitavia kuvauksia,

jotka ovat lisätty kappaleisiin antamaan lukijalle paremman käsityksen siitä, millaisia vastaukset olivat. Olemme poimineet litteroiduista haastatteluista sitaatteja, joita käytämme havainnollistavina esimerkkeinä. Selkeyden vuoksi olemme numeroineet haastateltavat (numerot 1–8) ja merkinneet haastateltavan sukupuolta kirjaimin (P= poika ja T= tyttö). Toisin kuin kyselylomakkeen kohdalla, haastatteluun osallistuneista oppilaista kaikki ilmoittivat sukupuolensa. Tästä johtuen ilmoitamme vastaajat heidän sukupuolensa mukaan teemahaastattelun tuloksien osalta. Kyselylomakkeen antamissa tuloksissa mainitsemme vastaajien sukupuolen sellaisissa kohdissa, joissa poikien ja muiden vastaajien maininnoissa on nähtävissä eroja.

Haastattelusta esittelemme niitä asioita, joilla oli tutkimusongelmamme kannalta merkitystä. Osa kysymyksistä jää käsittelemättä, sillä ne antoivat meille vain taustatietoja ja syvempää ymmärrystä vastaajista. Valituissa haastattelukohdissa tulee esille tarkennuksia kyselystä saamiimme käsityksiin sekä maskuliinisuuden rakentumisen ja hierarkioiden tapoja. Tämän lisäksi kuvailemme, millä tavoin lapset määrittelevät pojan ja antavat tälle tunnusmerkkejä.

Etsittäessä yhdistäviä tekijöitä ja eroavaisuuksia erilaisten poikaa kuvaavien ominaisuuksien ja toiminnan tapojen joukosta löysimme aineistostamme seuraavia maskuliinisuuden ilmentymiä, jotka esitämme seuraavassa kuviossa:

Kehollisuus	Käyttäytyminen	Kompetenssit
fyysinen keho	väkivalta	liikunnallisuus
vaatteet ja hiukset	persoonallisuus	pelaaminen
elintavat	sosiaalisuus	moottoriajoneuvot
	luotettavuus	esiintyminen
	sääntöjen noudattaminen	kyvykkyyks

KUVIO 1. Sisällönanalyysin ylä- ja alakategoriat

Tarkastelimme keräämäämme tutkimusaineistoa sisällönanalyysin keinoin. Maskuliinisuuksien ilmeneminen on aikuisiin nähden lasten maailmassa rajallista. Seuraavaksi esittelemme muodostettuja kategorioita, joissa tutkittavat kuvailivat poikana olemista ja toimimista. Toimijuuden käsite on tärkeä osa lapsitutkimusta. Se asemoi lapsen toiminnan tärkeäksi osaksi niin vertaissuhteissa kuin heidän muussakin toimintaympäristössään (Wyness 2013).

8.1 Kehollisuus

Pojan tai miehen fyysisyyttä ja kehoon liittyviä asioita kuvattiin fyysisen kehon, ulkoasun ja elintapojen kautta. Fyysisen kehon lisäksi erityisesti urheilullisuus nousi esille suosiota lisäävänä poikana toimimisen tapana. Kehoon liittyvät ominaisuudet kuten fyysisyys ja atleetisuus nähdään kouluikäisillä pojilla tärkeinä maskuliinisuutta rakentavana ja vertaissuhteissa suosiota lisäävänä tekijänä (Swain 2003, 311).

8.1.1 Fyysinen keho

“Tässä maailmassa on niin kuin kahta erilaista tyyppiä henkilöitä. Että on naisia ja tyttöjä ja sitten on poikia. Tämä on siksi, että on pystytty lisääntymään. Sitä kutsutaan sukupuoleksi.” (T1)

Pojan määrittelyssä vastaaja lähtee rakentamaan pojan määrittelyä dikotomisen sukupuolikäsityksen kautta. Useissa vastauksissa lähtökohtana oli jako kahteen sukupuoleen ja vertailu näiden kahden välillä.

“No, mä vetäisin housut kinttuun ja näyttäisin, että no niin tästä tunnistaa, että on poika.” (P3)

Monet tunnusmerkit kuvattiin yleistyksinä, joihin voi olla poikkeuksia. Varmoina tunnusmerkkeinä kuitenkin pidettiin fyysisen kehon primäärisia sukupuoliominaisuuksia.

“Pojan tunnistaa leveämmistä hartioista, matalammasta äänestä ja vanhempana alkaa kasvaa parta ja viikset. Selittäisin varmaan aika paljon ulkonäöllisesti.” (P5)

Myös sekundaarisia ulkoisia sukupuoliominaisuuksia kuvattiin hyvinä tuntomerkkeinä. Tällöin kuvaukset kuvasivat miehiä tai vastaajia itseään vanhempia henkilöitä. "Vahva, lihaksikas ja pitkä keho" olivat myös tapoja kuvailla pojan suotavia keho-ominaisuuksia.

"Pojan tunnistaisi ehkä kävelytyylistä. Mutta poikia on paljon erilaisia niin ulkoisistakaan merkeistä ei koskaan voi olla varma." (P6)

Liikkuminen ja fyysinen olemus nähdään myös mahdollisena tunnusmerkkinä. Lapset kuitenkin välttivät yleistämistä ja kuvailivat tuntomerkkejä ehdollisina tai määrittelivät säännöille poikkeuksia. Pojan liikkumisen ja olemisen suhteen mainitaan tyypillisyyttä, jota ei kuitenkaan osata täysin sanallistaa auki.

Kyselyn kuvaliitteessä valittavien henkilöiden joukossa ollut paraurheilija mainittiin urheilijana ja henkilönä, joka ei pysty kävelemään. Kehon rajoittuneen toimintakyvyn nähtiin olevan mahdollinen este suosiolle. Valintoihin liitettiin paitsi arvioita henkilön kykyyn tehdä asioita itse, mutta myös luonnehdintoja periksi antamattomuudesta ja parhaansa yrittämisestä. Scott (2014) on kirjoittanut liikuntarajoitteen ja hegemonisen maskuliinisuuden sosiokulttuurisesta suhteesta henkilöiden omien narratiivien kautta.

8.1.2 Ulkoasu, vaatteet ja hiukset

Vastauksissa varallisuus ja oikeaa tyyliisuuntaa sekä merkkiä edustavat vaatteet, asusteet ja tarvikkeet lueteltiin suosiota lisäävinä etuina. Kuvauksina mainittiin esimerkiksi: "lihaksikas, nopea, osaa pelata lätkää (jääkiekkoa!) hyvin, Bauerin hanskat ja urheilullinen."

"Tiedän, että monilla saman ikäisillä on idoleina esim. muusikkoja ja näyttelijöitä ja sitten ne niin kuin pukeutuu samalla tavalla. Mutta tuntuis aika oudolta, jos esim. joku poika alkais pukeutumaan silleen niin kuin joku naislaulaja." (P1)

Poikien idoleina olivat omaa sukupuolta edustavat aikuiset, jotka usein liittyivät pojan harrastuksiin. Omaan idoliin kohdistuva ja ulospäin näkyvä identifioituminen (vaatteet) voidaan kokea outona, jos se ei noudata yleistä poikien pukeutumista koskevaa normia.

“Mä en oo ihan samanlainen kuin muut meidän luokan pojat. Mä en käytä verkkareita, en seuraa niin paljoo somea ja oo silleen niinku trendikäs.” (P1)

Samankaltaisuuksien lisäksi esille tuodaan myös kokemuksia eroista poikien välillä. Eroissa kuvaillaan paitsi erilaisia kiinnostuksen kohteita tai käytöstä myös ulkoasuun liittyviä merkkejä.

Pojan tunnistamiseksi annettiin paljon vakiintuneita yleistyksiä poikien ulkoasusta. Lyhyet hiukset mainittiin useissa vastauksissa. Hiusmalleja ja -tyylejä ei kuitenkaan kuvailtu sen tarkemmin. Vastauksissa painotettiin usein tytöille tyypillisiä pitkiä hiuksia vertailukohdaksi.

“Pojat pukeutuu johonkin farkkuihin, verkkareihin ja huppareihin. Tytöt johonkin mekkoihin, trikoisiin ja T-paitaan.” (P2)

“Yleensä pojat pukeutuvat tietyllä tavalla, että jos näät kaupungilla jonkun käyttävän hametta tai mekkoa, niin se on tyttö eikä poika.” (P1)

Pukeutumisessa poikien vaatteet eroavat lasten mukaan tunnistettavasti tytöille tarkoitetuista vaatteista. Vastaajat osasivat kuvailla pelkästään pojille tyypillisiä vaatteita, mutta he eivät kyenneet antamaan mitään ehdottoman varmoja tunnistuskeinoja. Tyttöjen ja naisten vaatteissa osattiin nimetä vaatekappaleita, jotka varmemmin auttavat tunnistamaan henkilön tytöksi, eikä pojaksi.

Pojan omaan kehoon ja ulkoasuun liittyä useita erilaisia poikana olemisen mahdollisuuksia, jotka sosiaalisesti rakentavat sukupuolta. Vartalon laihuuden, lihavuuden tai lihaksikkuuden on osoitettu tuottavan assosiaatioita henkilön muistakin ominaisuuksia (Wienke 1998). Vastauksissa urheilullisuus ja voimakkuus nähtiin pääosin suotavina piirteinä. Negatiivisissa kehoon liittyvissä maininnoissa vain ylipaino sai mainintoja, joista “läski” oli yleisin versio sanallistaa suosiota mahdollisesti heikentävää vartalotyyppiä. Pukeutuminen ja hiukset ovat paitsi identiteettiä rakentavia myös sitä ilmentäviä asioita. Lapset ymmärtävät ulkoasuun liittyviä symbolisia viestejä (Crane & Bovone 2006). Täten tietynlainen pukeutuminen tai hiustyylit mielletään pojalle tyypillisiksi, hyväksyttäviksi tai sopiviksi. Räikeä poikkeaminen näistä ulkonäöllisistä ohjaavista normeista koettiin epäsuotavana. Ulkoasulla on kuitenkin mahdollista erottua positiivisesti kuten vastaukset ”oma tyyli ja hyvä tukka” osoittavat.

Ulkoasuun liittyvissä kuvauksissa oli löydettävissä eroja poikien ja muiden vastaajien välillä. Muut vastaajat kuvailivat heidän mielestään suosittua poikaa

“tyylitietoisena ja siistinä”. Ulkoasuun liittyvissä kuvauksissa poika tuotiin esiin mahdollisena ihastuksen kohteena. Muiden vastaajien joukossa oli poikavastaajia enemmän mainintoja statustavaroihin ja ulkonäköön liittyen. Maininnat: “rikkaat vanhemmat”, “lätkäjätkät, joilla on merkkivaatteita, on aina huipulla, en kyllä tiedä miksi” ja “komee tyyppi, johon puolet koulusta on ihastunut” eroavat näkökulmaltaan poikien antamista vastauksista.

8.1.3 Elintavat

Poikien antamissa vastauksissa ulkonäön yhteydessä mainittiin “omasta hygieniasta huolehtiminen” tärkeänä ominaisuutena. Muiden vastaajien osalta pojan tai miehen elintapoihin ja terveyteen liitettiin seuraavia ominaisuuksia: Hyvä poika “on tervehenkinen ja ulkoileva”. Hän “ei juo energiajuomia eikä käytä huumeita.”

Terveiden elintapojen ja liikunnallisuuden ihanteet nähdään suotavina ominaisuuksina. Elintavoissa toivottu terveellisyys tuodaan esiin kiinnostavasti negatioiden kautta. Hyvä poika tai mies ei juo liikaa alkoholia tai energiajuomia, eikä käytä huumeita. Toksiseen maskuliinisuuteen liitettävät toiminnan tavat koetaan epäsuotavina, mutta selvästi mahdollisina tai olemassa olevina toimintamalleina (Kupers 2005).

8.2 Käyttäytyminen

Kehollisuuksiin liittyvien asioiden lisäksi muita useasti esiintyneitä kuvauksia olivat tavat kuvata pojan käyttäytymistä. Pojan käyttäytymistä kuvattiin laajasti, mutta osin suurpiirteisesti kielellistettynä. Riitelemiseen, kiusaamiseen ja väkivaltaiseen käytökseen saimme mainintoja negatioiden kautta samaan tapaan kuin elintapoihinkin hyvän pojan luonnehdinnoissa. Lasten vastauksissa näkyi ajatus poikana toimimisen moninaisuudesta ja siitä, kuinka jokaisella on oikeus olla oma itsensä. Hyvään poikaan liitettiin paljon yleisiä hyvän lapsen ominaisuuksia: Pojan tulee olla hyväkäytöksinen ja kohtelias muiden kanssa toimittaessa. Pojat toimivat niin koulussa kuin vapaa-ajallaankin hyvin paljon keskenään. Homososiaaliset suhteet antavat alustan oman maskuliinisuuden rakentamiselle ja muiden toiminnan tarkkailulle (Jokinen 2003). Esimerkiksi

vastauksissa esiin tullut jalkapallon pelaaminen aktiviteettina, johon tytöt harvoin välitunnilla osallistuivat, luo tilanteen, jossa homososiaalisuudelle tyypilliset kilpailullisuus ja maskuliinisuus korostuvat ja toiminnan feminiiniset piirteet häivytetään (Bird 1996).

Hauskuus, viihdyttävyyys ja vitsikkyys tuotiin esiin mahdollisina suosiota nostavina toiminnan tapoina. Poikien oma ronskimpi huumorintaju nähtiin tulevan esiin erityisesti silloin, kun pojat ovat keskenään. Vastauksissa nousi esiin luottamuksen ja sanansa pitämisen arvostus suositun pojan ominaisuuksissa. Erityisesti haastattelujen kautta tarkentui näkemys poikien tavasta olla äänessä. Myös keskittymisen ja rauhoittumisen ajoittainen puute nähtiin juuri pojille tyypillisenä ominaisuutena.

8.2.1 Väkivalta ja puolustaminen

Pojan temperamenttiin ja käytökseen liitettiin seuraavia kuvauksia: hän "ei suutu helposti eikä kiusaa, ei ole väkivaltainen, ei halua tapella tai tappaa". Vastauksissa aktiivinen väkivaltainen käytös nähtiin negatiivisena, mutta tietyssä kontekstissa suotavana piirteenä. Esille tuotiin halu ja taito pystyä puolustaa sekä toisia että itseään. Hän "ei syrji muita vaan osaa pitää puolensa ja puolustaa ystäviään sekä heikompiaan". Kuten jo kehoollisuutta käsittelevissä vastauksissa mainitsimme, nähtiin urheilullisuus ja voimakkuus suotavina piirteinä. Fyysinen voimakkuus kuitenkin kuvattiin myös kiusaamista sekä väkivaltaa mahdollistavana ja siitä syystä varoittavana ja uhkaavana ominaisuutena.

Vastauksissa esiin tulee paitsi kiusaamisen torjunta myös näkemys kiusaamiseen puuttumisesta ja sen vastustamisesta. Manninen (2013) on tutkinut väkivallan käyttöä yhtenä poikien sosiaalista hierarkiaa määrittävänä resurssina. Neljään tyyteltynä kategoriaan kuuluvat "kovikset", "banaalit tasapainoilijat", "rauhalliset myötäilijät" ja "gender traitorit". Näissä tyyppiesimerkeissä määritellään strategioita, joissa asemoidaan aktiivinen ja passiivinen suhtautuminen väkivaltaan ja kiusaamiseen, sekä tapoja, joilla maskuliinisuus parantaa tai heikentää toimijoiden sosiaalista asemaa. Hän peräänkuuluttaa kasvatusalan ammattilaisten kykyä tunnistaa sukupuolisia stereotypioita ja vallankäytön hierarkioita. (Mt. 876, 884.)

Feministinen tutkimus tuo kouluväkivallan ja kiusaamisen tarkasteluun mukaan vallan ja sukupuolen sosiaalisen kategorian rakentumisen näkökulmat. Tuomalla esiin sukupuoleen ja väkivaltaan liitettävät stereotypiat ja luonnollistetut mallit on mahdollista purkaa väkivaltaisista poikana toimimisen strategioita ja kehittää kouluihin väkivallatonta toimintakulttuuria. (Huuki 2010, 30.)

8.2.2 Persoonallisuus

Hyvän pojan tai miehen luonnetta kuvattiin seuraavalla tavalla: poika "on positiivinen, hauska, huumorintajuinen ja hyväntuulinen". Persoonallisuuden kuvauksissa tuotiin esiin mahdollisuus variaatioihin. Vastauksissa luonteenpiirteiden moninaisuus kuvattiin seuraavasti: "saa olla omalaatuinen, välillä outo sekä ärsyttävä, hajamielinen tai ihan tavallinen". Kuvauksissa tuotiin esiin myös pojan henkisiä ominaisuuksia: poika "saa olla älykäs ja viisas, järkevä", rauhallinen, rento ja tunteellinen". Pojalle sallittiin kuitenkin myös voimakkaita ja aktiivisia käyttäytymispiirteitä: hän "voi olla myös vähän villi, temperamenttinen, rohkea ja itsevarma itsevaltias".

Kaikkia poikia kattaviin luonne-eroihin liitettiin myös ehdollisuus. "Luonteesta en oikein osaa sanoa, kun ihmisiä on kuitenkin niin paljon ja erilaisia" (P6). Pojan tunnistamiseen liitettiin kuitenkin myös vakiintuneita yleistyksiä: "poika on miespuolinen henkilö, joka tykkää pelaamisesta paljon ja urheilusta. Toiset on tosi energisiä ja toiset voi olla rauhallisempia." (P2)

Erottuminen muista persoonallisella tavalla on myös mahdollinen tapa päästä esille suosittuna. Poikien vastauksissa erottuminen oli usein osittain rajoitettu kuvattua luonteenpiirrettä tai käyttäytymismallia tarkentavien termien kautta. "Sopivasti puhelias" on esimerkki poikien vastauksissa yleisestä maltillisesta hyväksynnästä.

"Musta tuntuu, että mä oon yks niistä harvoista, joilla on motivaatio koulunkäyntiin meidän luokan pojista. Kun tulee vaikka joku koe, niin moni menee semmotteella asenteella, että niinku koulu tylsää, syvältä ja kaikkee. Ja sitte siitä tulee vähän semmonen kierre." (P3)

"Meidän luokalla moni poika ei ole yhtä motivoitunut kouluun verrattuna tyttöihin. Se on usein sellasesta kiinni niin kun, että viittiikö tai jaksako ne tehdä." (T1)

Muutamissa vastauksissa tuotiin esille opiskelumotivaatiossa olevia eroja poikien ja tyttöjen välillä. Pojilla nähtiin lasten mielestä olevan useammin heikompi opiskelumotivaatio tyttöihin nähden. Tähän mainittiin syynä vääränlainen asenne opiskelua kohtaan. Poikien ja tyttöjen koulumotivaatiossa ja koulumenestyksessä Suomessa on löydetty samansuuntaisia eroja (Wiklund 2017).

Kysyttäessä millaisia ominaisuuksia omaavat henkilöt olisivat epäsuosittuja koulussa, poikien vastaukset keskittyivät kahteen yleisesti tunnettuun homoseksuaaliin mediapersoonaan ja rock-genreä edustavaan muusikkoon. Homoseksuaalisuuden lisäksi vastauksissa korostuu poikien feminiinisen käytöksen vierastaminen, mikä näkyy esimerkiksi ilmauksissa: ”varmaan homo”, ”käyttäytyy kuin tyttö”, ”hän meikkaa” ja ”häntä ei pidettäisi oikeana miehenä”.

Muiden vastaajien kohdalla suosituimmissa henkilöissä oli poikien vastauksiin verrattuna hieman suurempi hajonta. Suosituimpien joukkoon tehtiin eniten valintoja kolmen mediapersoonan kesken. Kaksi heistä olivat myös poikien vastauksissa suosittuja, mutta valittavan joukon yksi eniten feminiinisiä piirteitä edustava julkisesti homoseksuaali henkilö kuului muilla vastaajilla suosittujen valintojen kärkeen. Pojilla tätä henkilöä kuvaavia suosittuja piirteitä tuotiin esille selvästi vähemmän. Muun vastaajan antama kuvaus: ”kaikissa kouluissa on aina yks trendikäs homopoika” erosi poikien antamien vastausten yleislinjasta.

Poika ei saisi olla negatiivinen stereotyyppi (esimerkkeinä tästä mainittiin termit ”fuckboy”, joka yleisesti viittaa urheiluverkkareissa ja merkkivaatteissa pullistelevaan trendipoikaan ja ”cringe”, joka yleisesti viittaa kaikin tavoin noloon käytökseen ja tapaan toimia poikana), pikemminkin hän saa olla ”erityinen ja oma kiinnostava itsensä.”

Muiden vastaajien ilmoittamat epäsuosiota aiheuttavat ominaisuudet kasautuivat kahdelle homoseksuaalille ja yhdelle ulkomaalaistaustaiselle mediapersoonalle, rock-genreä edustavalle muusikolle, stand up -koomikolle sekä kolmelle eri ammattiryhmiä edustaville sotilaalle, kokille ja rakennusmiehelle. Muiden vastaajien valinnoissa ei ollut poikien vastauksiin verrattuna yhtä selkeää yksimielistä linjaa.

Suosion esteenä mainittiin sekä yksilön persoonaan että hänen yhteiskunnalliseen asemaansa liittyviä asioita. Maininnoissa persoonallisuuspiirteistä löytyy halu yksinoloon sekä hiljaisuus, mitkä nähdään esteenä sosiaaliselle tunnettavuudelle tai suosiolle. Joitakin kuvien henkilöitä

kuvailtiin "liian tavallisen" tai "köyhän näköisenä". Ammattia saatettiin kuvailla "ei hyvänä ammattina" tai henkilöä "vähän tienaavana".

8.2.3 Sosiaalisuus

Poikien sosiaalista keskinäistä kanssakäymistä toistensa ja muiden kanssa kuvailtiin seuraavalla tavalla: poika on "mukava muita kohtaan", hän "osaa antaa anteeksi", "on joustava ja valmis antamaan periksi". Poikaan liitetään myös hyvien käytöstapojen yleisiä luonnehdintoja: pojan tulee "osata ottaa muut huomioon ja auttaa muita". Usein esiintyneitä kuvauksia olivat: "kiltti, ystävällinen, hyväkäytöksinen, kohtelias, reilu, luotettava ja kuuntelevainen". Poika "on asiallinen, ymmärtäväinen, antelias, eikä kiellä muilta asioita."

Sosiaalisuus, positiivisuus, humoristisuus ja yleisesti toisia auttava asenne nähdään suosiota lisäävinä toimimisen tapoina. Tämä näkyi esimerkiksi maininnoissa: "auttavainen, reilu, tuntee kaikenlaisia ihmisiä, ymmärtäväinen, huolehtivainen, luotettava, puuttuu kiusaamiseen ja kertoisi hauskoja vitsejä".

"No mun mielestä koulu on ihan kivaa, kun näkee kavereita ja sitten oppii kaikkia aineita ja tärkeitä juttuja tulevaa varten." (P5)

Koulu näyttäytyy suuressa roolissa alakouluikäisen pojan elämässä. Koulu koetaan ennen kaikkea paikkana, jossa kohdataan kavereita ja vietetään heidän kanssaan välitunteja yhdessä aikaa viettäen muun muassa erilaisten pihapelien merkeissä. Osa pojista toi esille sen, että koulussa opitaan paljon erilaisia hyödyllisiä taitoja, joista on tulevaisuudessa hyötyä.

"Kavereinani on lähinnä poikia. Poikien kanssa voi puhua läpistä ja meemeistä. Jos on kaksin jonkun luotettavan pojan kanssa, niin voi jutella myös itselle tärkeämmistä asioista tai maailman asioista." (P3)

"Pojilla on vähän sellasta huumoria, mitä pojat keskenään kertoo, josta tytöt on varmaan aika pihalla." (P1)

"Välitunnilla pojat pelaa futista, tytöt ei niin kauhean paljon." (T2)

Pojat kokivat kaveripiirin ja kavereiden kanssa olemisen itselleen merkityksellisenä asiana. Kavereiden kanssa vietetään säännöllisesti aikaa ulkona "hengailleen" tai omien harrastuksien parissa. Vastaajilla oli useissa tapauksissa kavereinaan ainoastaan poikia, mitä pidettiin poikien keskuudessa

tavallisena asiana. Kaverien kanssa käydyt keskustelut eivät ole usein "niin syvällisiä kuin tyttöillä". Poikien kanssa voidaan puhua "läpistä" (vitsit) ja meemeistä.

Vastavuoroisesti poikien mukaan he eivät puhu keskenään sellaisista asioista, joista tytöt keskenään puhuvat. Poikien keskinäisissä keskusteluissa esiintyy usein "vähän ronskimpia" juttuja ns. mustaa huumoria. Tämä ei heidän mukaansa niinkään kiinnosta omanikäisiä tyttöjä. Tyttöjen kanssa keskustellessa pojat pitivät luonnollisempaa asiana keskustella itselle läheisimmistä asioista, kuten perheeseen liittyvistä asioista. Myös toisen pojan kanssa voi keskustella itselle tärkeistä asioista, jos pitää häntä luotettavana kaverina. Tällaisia poikien pitämiä tärkeitä asioita saattoivat olla esimerkiksi lähestyvään murrosikään liittyvät asiat.

Huumorin käyttäminen voidaan mieltää osaksi strategiaa, jolla pojat viestivät ryhmänsä sisällä. Ulkopuoliset, jotka eivät ymmärrä tällaisen ryhmän sisälle muodostunutta huumoria, jäävät sen ulkopuolelle. Huumoria voidaan käyttää täten keinona oman tavoitellun maskuliinisuuden lujittamiseen suhteessa muihin maskuliinisuuksiin ja feminiinisyyksiin. Huumorin käyttäminen onnistuneesti ja uskottavalla tavalla vahvistaa käyttäjänsä asemaa, kun taas sen epäonnistunut käyttäminen heikentää sitä. (Huuki, Manninen & Sunnari 2010, 370–380.)

" Musta vaan tuntuu välillä, että mä oon ärsyttävä muille. Jankkaan jostain tai..." (P5)

Useat lapset kertoivat muiden arvioivan heitä mukavaksi ja välillä ärsyttäväksi. Vastaukset koskivat usein oman sukupuolen arveltua mielipidettä heistä itsestään. Vastakkaisen sukupuolen mielipiteet mainittiin usein samanlaisiksi tai sillä ei ollut vastaajalle mitään merkitystä.

Haastatteluissa lapset toivat esille näkemyksen siitä, kuinka he ovat tietoisia vertaistensa mielipiteistä koskien heidän omaa toimintaansa. He ovat ikävaiheessa, jossa vertaisten mielipiteillä on jo vaikutusta omaan toimintaan. Näkemykset siitä, kuinka he saattavat olla "ärsyttäviä, mutta ihan kivoja", kertoo vertaissuhteiden merkityksestä heidän oman toimintansa säätelijöinä. Myös aiemmin ulkoasun yhteydessä mainitut ajatukset siitä, millä tavoin trendikkäät jääkiekon pelaajat ovat yleisesti suosittuja, kertoo hegemonisen

maskuliinisuuden rakenteista myös lasten omassa sosiaalisessa maailmassa (Connell 2007).

“Tytöt on semmottia mukavia, fiksuja ja järkeviä, mutta joitten kanssa kans voi puhua niin typeristä aiheista kun mahdollista. Aika moni harrastaa kans jotain liikuntaa. Ne on ehkä semmosia yhdistäviä tekijöitä meidän luokalla tyttöjen ja poikien välillä.” (P3)

“Jotain perusihastumisia ja tämmöttiä on, mutta mitään oikeeta suhdetta tavallaan ei oo.” (P3)

“Tyttöystävän kanssa vois käydä ulkona syömässä tai jotain sellaista.” (P5)

Lähtökohtaisesti poikia ja tyttöjä kuvaillaan hyvin samankaltaisesti. Pojat ja tytöt viettävät vapaa-aikaansa vastausten perusteella melko säännönmukaisesti omaa sukupuoltaan edustavien lasten kanssa. Sillä sosiaalinen kanssakäyminen sukupuolten välillä on vielä rajoittunutta, eronteko sukupuolten välillä ei tässä ikävaiheessa juurikaan synny omissa vertaissuhteissa. Seurusteleminen ja romanttiset ihmissuhteet eivät ole vastaajien mukaan ajankohtaisia asioita. Ennakko-oletukset siitä, mitä seurustelusuhde merkitsisi tai mitä siinä tehtäisiin ovat vielä hyvin yleisiä.

“Pojat liikkuvat usein ryhmissä ja puhuvat kovaan ääneen ja vitsailevat. Tytöt kävelee pienemmissä porukoissa, eivätkä puhu niin kovaan ääneen ja ne yrittävät päästä nopeasti paikkaan, jossa voi puhua vapaasti. Pojat niin kun rohkeemmin yrittää” (P1).

Lapset huomioivat myös poikien tavan olla sosiaalisessa kontaktissa toistensa kanssa tyttöjä suuremmissa kaveriryhmissä. Poikien toiminnan tapaan liitettiin ”riehuminen”. Äänenkäytössä ja keskustelunaiheissa nähtiin jotain, mikä pojilla eroaa tyttöihin verrattuna. Poikiin liitettävänä heikkona sosiaalisena taitona mainittiin yleinen ajattelemattomuus muita kohtaan.

Muiden vastaajien kuvauksissa sosiaalinen kyvykkyys, hauskuus, viihdyttävyyys ja persoonallisuus korostuvat etupäässä suosiota lisäävinä piirteinä. Esiintymistaitoon ja itseilmaisuuksiin liittyvät ominaisuudet, kuten esimerkiksi ”hyvä kertomaan tarinoita, tunteellinen, sopivasti puhelias, on kaikkien kanssa, mielenkiintoinen, iloinen sekä uskaltaa toteuttaa itseään” antavat hyvän kuvan siitä, millainen positiivinen sosiaalisuus korostuu useimmissa vastauksissa. Äänenkäytössä ja tilan haltuunotossa poikien ja

tyttöjen eroa kuvataan seuraavalla tavalla: "Tytöt kiljuu enemmän kimeemmällä äänellä. Pojat on möreitä ja ne huutaa siellä päiväkodin pihalla." (T2)

Muiden vastaajien valinnoissa suotavien ominaisuuksien kirjoissa johtajuutta kuvaavia yhteistyön tapoja oli selvästi poikia vähemmän. Vastauksissa korostui ryhmän jäsenenä hyvin toimivaa henkilöä kuvaavat ominaisuudet. Sosiaalisuus ja yhteistyötaidot kuvattiin tyypillisesti hauskuutena, rauhallisuutena, kykynä neuvoa ja perustella asioita sekä toisten huomioonottamisena. Hyvät ideat, luovuus ja kekseliäisyys mainittiin tietojen ja taitojen lisäksi haluttuina kompetensseina.

8.2.4 Luotettavuus

Poikien vastauksissa tuotiin esille yleisiä pojan luotettavuuteen liitettäviä ominaisuuksia, kuten rehellisyys, valehtelemattomuus ja salaisuuksien pitäminen. Vastauksissa pojalta odotetaan myös vastuun kantamista omasta lähiyhteisöstään. Tämä tuodaan esille luonnehdinnoissa: "hän huolehtii muista ja auttaa heitä. Muiden vastaajien vastauksissa poikien vastauksia useammin mainittiin arvovalintoja ja kohteliasta tasa-arvoista käytöstä ilmentäviä ominaisuuksia. Hyvä poika tai mies "pitää tasa-arvoa tärkeänä." Hän "on kohtelias, hyväkäytöksinen ja kunnioittava." Hän "ei ahdistele." Hän "ei esitä mitään kovaa eikä odota naiselta tietynlaisia asioita, kuten kokkaustaitoja." Hän "on rehellinen ja luotettava, eikä puhu pahaa toisista."

Kaikissa vastauksissa huomattavasti useammin esiin tuli henkiset ominaisuudet, kuten avuliaisuus, kiltteys ja oikeudenmukaisuus verrattuna ulkonäköön tai statustavaroihin. "Ei kiusaa" ja "ei syrji" mainittiin usein erityisesti kyselylomakkeen kuvaliitteen fyysisesti vahvoihin henkilöihin liitettyjen kuvausten yhteydessä.

Lapset mainitsivat suosiota lisäävänä tekijänä myös suhteen luontoon. "Pitää luonnosta ja osaa hoitaa eläimiä" kuvaa tyypillisimmillään, miten tätä näkökulmaa tuotiin esiin. Pojan tulisi olla myös "eläinrakas."

8.2.5 Sääntöjen noudattaminen

Muut vastaajat kuvailivat poikien käyttäytymistä yleisten käytösnormien näkökulmasta erityisesti koulukontekstissa. Hän "ei ole liian äänekäs tai ärsyttävä." Yleisten käyttäytymissääntöjen noudattamisen näkökulmasta kerrotaan: "hän ei kiroile tai pelleile". Yhteiskunnan sääntöjen tasolla todettiin myös, että hän "ei syyllisty rikoksiin."

"Mun mielestä koulussa tytöistä suurempi osa on hyviä koulussa. Pojista jotkut ovat toiset ei. Koulussa molemmat sukupuolet ovat melko samanlaisia, mutta pojat on vähän villimpiä. ---molemmat kuiskailevat tunneilla ja käyvä toisten pulpettien luona. Pojat useammin kerääntyvät laumaksi. --- opettaja on molemmille samanlainen." (T2)

"Pojat on kivoja, mutta jos ne keskittyis enemmän eikä koko aikaa naurais. Jos ne ois vähän hiljaisempia. Vaikka ei ne nyt kauheen äänekkäitä oo." (T2)

Lapset olivat samaa mieltä siitä, että koulussa tyttöihin ja poikiin suhtaudutaan samalla tavalla opettajien toimesta. Vastaajat kuitenkin tuovat esiin poikien keskittymisen luokkatilanteissa ja tytöistä eroavan tavan olla äänessä. Lunabba (2013, 12) on tutkimuksessaan huomionnut, kuinka koulukulttuuriin on syntynyt oppilaiden ja opettajan välisiä vuorovaikutustilanteita, joissa poikien tapa rikkoa luokan työrauhaa ohitetaan poikatapaisena piirteenä. Tällöin mahdollisesti motivaatioon tai osaamiseen liittyvät ongelmat jäävät työrauhan säilyttämisen alle.

8.3 *Kompetenssit*

Pojan kyvykkyyttä ja erilaisia taitoja kuvattiin kategoriassa kompetenssit. Erilaiset taidot ja kyvykkyydet kuvaavat paitsi pojan hallinnassa olevia taitoja myös taitoja, joita kohti pojat ovat kasvamassa.

Poikien kompetensseissa kuvattiin paitsi urheiluun liittyvää lahjakkuutta myös muita asioita, joiden hallinta koetaan pojalle tärkeäksi ja tyypilliseksi. Pelaaminen koettiin tyypillisesti poikia kiinnostavaksi aiheeksi. Peleistä tietäminen nähtiin tärkeänä porttina mukaanpääsyyn yhteisiin keskusteluihin. Vaikka traditionaalisesti poikiin liitettävä kiinnostus ja ymmärrys tekniikasta, autoista ja moottoripyöristä mainittiin suotavana pojan kompetenssina, sitäkin useammin suosiota lisäävinä tekijöinä tuotiin esiin erilaiset esiintymistaidot. Kyky

laulaa, räpätä tai näytellä mainittiin usein suotavina ja suosiota lisäävinä taitoina. Itsevarma toiminta ja kyky osoittaa johtajuutta esitettiin paitsi koulutyön kannalta hyödyllisinä myös mahdollisesti suosiota lisäävinä tekijöinä.

8.3.1 Liikunnallisuus

Vastauksissa tuotiin esiin liikunnallisuus. Hyvä poika on vastausten perusteella liikunnallinen, hyväkuntoinen ja urheilusta kiinnostunut. Lisääarvoa liikunnallisuuteen antoi suosituissa urheilulajeissa menestyminen. Jääkiekko mainittiin yhtenä tällaisena lajina.

Kysyimme pojilta, millaiset henkilöt olisivat suosittuja heidän koulussaan ja mistä syystä. Poikien valinnoissa yleisimpien joukossa olivat suosittuun urheilijaan liitetyt ominaisuudet. Valinnoissa yleistä oli maskuliinisuus, jossa korostettiin urheilullisuutta, vahvuutta ja energisyyttä. Suosiota takaavia ominaisuuksia luettiin olevan urheilullisuus ja lahjakkuus erityisesti jääkiekossa. Urheilu ja liikunta nähdään tärkeinä maskuliinisuuksia uusintavana ja rakentavana areenana (Swain 2003, Bartholomaeus 2012).

8.3.2 Pelaaminen

Pojan kompetensseihin kuuluu pelaamisen osaaminen ja peleistä tietäminen. Peleistä puhuminen mainittiin yhtenä poikien yhteisenä keskustelunaiheena. Pelaaminen ei tapahdu pelkästään yksin, vaan yhdessä pelaaminen tuotiin esiin yhtenä poikien vapaa-ajan viettämisen vaihtoehtona.

“En tiedä, että kauheen moni mun luokkalainen tyttö pelais videopelejä. No just niinku ehkä sen räiskinnän takia.” (P4)

Sota- ja strategiapelit koetaan enemmän pojille tyypillisenä kiinnostuksenkohteena, mutta pojat tunsivat myös tyttöjä, jotka pelaavat pelikonsoleilla. Vaikka pelaaminen koetaan hyväksyttävänä, vastauksissa mainitaan myös, ettei pelaaminen saisi olla liiallista.

“Tekisin jotain YouTube -haasteita ja ehkä jääkiekkoon liittyviä videoita, ku liikuntaan liittyvät jutut ylipäättänsäkin kiinnostaa poikia.” (P5)

”Puhuisin omalla YouTube -kanavallani varmaan pelijuttuja ja armeijajuttuja, koska sehän on edelleen silleen, että kovin moni tyttö ei ees halua mennä armeijaan, mutta poikia se jonkin verran kiinnostaa.” (P1)

Suunniteltaessa poikia kiinnostavaa mediasisältöä käsitykset yleisesti kaikkia poikia kiinnostavasta sisällöstä painottuivat pelaamiseen, haasteisiin ja urheiluun. Peleihin liittyvät sisällöt olivat ehdotetuista sisällöistä yleisimpiä. Pelaamiskulttuuri ja siihen liittyvät mediasisällöt tuodaan esiin tärkeänä poikien toimimisen kenttänä.

8.3.3 Moottoriajoneuvot

Poikien vastauksissa voidaan nähdä hyväksyttävien kiinnostuksen kohteiden joukosta moottoriajoneuvot. Hän ”on kiinnostunut autoista ja moottoripyöristä sekä osaa ja uskaltaa ajaa kovaakin.”

”Poikia kiinnostaa autot ja tekniikka enemmän, koska ennen vanhaan ne oli niin kuin miesten juttuja. Mutta en tiä, sehän on vähän silleen, että nykyään ku sitä yritetään olla ihan kaikissa asioissa samanlaisia. En kuitenkaan pitäis outona, jos joku tyttö olis myös kiinnostunut niistä (autot ja tekniikka), mutta monen muun pojan mielestä se vois olla aika outoa.” (P1)

Vastauksista nousi esiin poikien kokema kiinnostuneisuus autoja ja yleisesti ottaen kaikentyyppistä tekniikkaa kohtaan. Autot ja tekniikka koettiin poikien keskuudessa sellaisiksi asioiksi, jotka eivät lähtökohtaisesti kiinnosta samanikäisiä tyttöjä.

Koneiden, erityisesti autojen sekä moottoripyörien ja maskuliinisuuden välillä voidaan nähdä selviä kulttuuriin rakentuneita yhteyksiä. Poikien varhainen sosialisoituminen erilaisten koneiden ja tekniikan parissa saavutettaviin taitoihin ja siitä aiheutuvaan mielihyvään voidaan nähdä länsimaissa normalisoituneena osana pojasta mieheksi kasvamisessa. (Mellström 2004, 370.)

8.3.4 Esiintyminen

Pirteys, esiintymistaidot ja hyvät käytöstavat toisia kohtaan mainitaan muutamissa vastauksissa. Suosiota lisäävinä ominaisuuksina tuodaan esiin kyvykkyys esiintymisessä. Poika, joka osaa näytellä, laulaa, ”räpätä” tai viihdyttää mainittiin lasten toimesta positiivisena kyvykkyytensä.

Tutkimuksissa poikien itsensä suhtautuminen erilaisiin esiintymistaitoihin, kuten esimerkiksi laulamiseen on nähty haasteena hegemonisille maskuliinisuuskäsityksille. Bartholomaeus (2012, 35–36) kuvaa poikien vuorottelua hegemonista maskuliinisuutta myötäilevän urheilun ja sille alisteisen laulamisen välillä. Ashley (2010, 54) kirjoittaa laulamiseen liitettävästä ”nössöyden” (eng. Sissy) käsityksestä, jonka poistamiseen poikia huomioivilla ja stereotypioita purkavilla käytänteillä pyritään. Hän kirjoittaa myös tavoista, joilla laulajiin yhdistyvä fanikulttuuri, erityisesti poikiin kohdistuva tyttöjen ihailu voi vahvistaa heteroseksuaalista statusta ja uusintaa hegemonista maskuliinisuutta (Ashley 2011).

8.3.5 Kyvykkyys

Vastauksissa tuotiin esiin arkitaitoja ja tilanteiden hallintaa esitteleviä kuvauksia. Hän ”on kokenut, osaa erilaisia asioita ja pitää itsensä hengissä.” Hyvä poika tai mies ”on aina kartalla ja tietää mitä tehdä eri tilanteissa.”

Kysyimme pojilta, millaiset henkilöt olisivat suosittuja heidän koulussaan ja mistä syystä. Poikien valinnat painottuivat istuvaan presidenttiin ja uskaliaista tempuistaan kuuluisaan TV-persoonaan. Näiden valintojen perusteluiksi liitettiin ominaisuuksia, joissa korostettiin arvovaltaa, kyvykkyyttä sekä taitavuutta.

Valinnoissa luonnehdittiin myös kovuutta ilmentäviä maskuliinisuuksia. Tätä tuotiin esille esimerkiksi seuraavilla kuvauksilla: ”kadulla kasvaneen näköinen, kova äijä, osaa tehdä päätöksiä, määrätietoinen, selkeästi johtaja-asenne, rohkea, osaa ottaa riskejä eikä luovuta, legenda, rakentaisi asioita, perinteinen suomalainen mies.” Poikien vastauksissa tulee esille myös arvostus perinteiseen miehen malliin. Kuvaukset kuten ”oikeita töitä”, ”perinteinen suomalainen” ja ”hyvä isä” mainitaan eri henkilöiden kohdilla vastaajan mielestä suosiota lisäävinä syinä. Vaikka tällöin ei välttämättä olla saatu vastausta koulun arjessa rakentuvasta suosion hierarkiasta, niin viesti vastaajan omista arvostuksista välittyy selvästi.

Fyysisen kyvykkyuden lisäksi rohkeus venyttää omia rajojaan nähdään suosiota lisäävänä ominaisuutena. Rohkeat stuntit, toisen kustannuksella pilaileminen eli ”pränkit” (eng. pranks) ja temput, jotka saattavat olla jo uhkarohkeita kuvataan mahdollisina suosiota tuovina malleina. Tällaisia

toiminnan tapoja perusteltiin vielä: "tekisi koulusta hauskemman ja tekee hienoja stunteja".

Lapsia pyydettiin valitsemaan tutkijoiden tarjoamien kuvien henkilöistä viisi henkilöä koulun ryhmätyöhön. Vastauksessa vastaajan tuli perustella valintojaan erikseen jokaisen valitun henkilön kohdalla. Pojat valitsivat ryhmäänsä ylivoimaisesti useammin Suomen istuvan presidentin. Tämän lisäksi myös kaksi yleisesti tunnettua TV-persoonaa, kansainvälistä uraa tehnyt jääkiekkoilija ja rakennusmiehen työvaatteisiin pukeutunut henkilö saivat myös useita valintoja.

Taito johtaa ja toimia hyvin ryhmässä tuli esille useissa vastauksissa. Vastuunotto ja kyky organisoida ja tehdä päätöksiä yhdistettiin johtajuutta ilmentävissä kuvauksissa. Tässä tehtävässä pojat antoivat sosiaalisia taitoja korostavia valintoja paljon enemmän kuin suosioon tähtäävässä tehtävässä. Yhteistyötaidoissa tuotiin esiin kyky ja halu auttaa muita sekä kannustavuus ja positiivisuus. Hyvin yleisellä tasolla hyvä ja hauska seura liitettiin mukaan useisiin valintoihin. Pojat korostivat myös taitavuutta, täsmällisyyttä ja tietävyyttä asioissa.

"Pojilta kysytään usein armeijan jälkeen sotilasarvosta ja armeija-asiat on niin kun just semmonen miesten juttu. Siviilipalvelukseen meneviä saatettaisiin pitää vähän nössöinä." (P1)

Eräs vastaaja toi esille myös tulevaisuudessa siintävän miehiä velvoittavan asevelvollisuuden. Hän näkee armeija-asian ensisijaisesti enemmän miesten juttuna kuin naisten. Armeijan suorittamisen vaihtoehtona olevaa siviilipalvelusta saatettaisiin vastaajan mukaan pitää lähtökohtaisesti miehelle sopimattomampana vaihtoehtona.

Pojan toimintaan ja kompetensseihin liitettiin seuraavia ominaisuuksia. Poika "on rohkea, iloinen, älykäs, reipas ja huumorintajuinen." Hän on kyvykäs huolehtimaan omista asioistaan, eikä ole liian ankara itselleen, jos epäonnistuu.

Arkielämän taidoissa tuotiin esille tasa-arvoisesti kaikille sukupuolille kuuluvia taitoja. Siisteys ja ruuanlaittotaito esitettiin arvostettavina ominaisuuksina.

"Tekstiilityö voi olla joidenkin poikien mielestä tylsää, ku ehkä ne ei osaa sitä. Ja jos mennään monta kymmentä vuotta taaksepäin, niin sitähan oli silleen, että miehet teki enemmän puutyötä ja naiset sitten tekstiilityötä." (P1)

Myöskään oppiaineiden kohdalla ei ollut selvää jakautumista “tyttöjen ja poikien oppiaineiksi”. Vastauksissa omista lempiaineista koulun muissa oppiaineissa ei tuotu esille sukupuolittunutta hajontaa.

8.4 Haastattelijan sukupuoli

Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta kysyimme haastateltavilta, vaikuttiko miespuolisen haastattelijan sukupuoli heidän omasta mielestään antamiinsa vastauksiin. Kahdelle haastatteluun osallistuneista pojista haastattelijan sukupuoli ei heidän omasta mielestään vaikuttanut vastaamiseen. Syynä tähän yhtenä esimerkkinä kerrotaan, että “televisiossakin miehet haastattelevat usein toisia miehiä.” (P4). Muut pojista taas kokivat, että haastattelijan sukupuolella oli merkitystä. Tämä tulee ilmi kuvauksista: “tilanne olisi ehkä ujostuttanut enemmän” (P3) tai “tuntunut epämukavalta puhua sukupuolijutuista naiselle” (P5). Yksi vastaajista olisi vastannut ehkä jotain eri tavalla naiselle, sillä “tytöt tykkää eri asioista kuin pojat” (P2). Toinen poika kertoo, että “en ehkä olis muuttanut vastauksista mitään merkittävää. Joitain asioita oisin ehkä sanonut eri tavalla. Parisuhdeasioista mä puhuisin mieluummin naisen tai tytön kanssa, sillä ne niin kun ymmärtää niitä juttuja paremmin” (P3). Haastattelussa toinen muiden vastaajien haastateltavista olisi ehkä kokenut oudoksi puhua naisen kanssa poikiin ja miehiin liittyvistä asioista.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulokset ja tulosten tarkastelu -luvussa esittelimme keräämämme aineiston. Tässä luvussa vastaamme aineiston perusteella tiiviisti asettamiimme tutkimusongelmiin. Tutkimuksessamme etsimme vastauksia siihen, millaisia käsityksiä lapsilla on maskuliinisuudesta. Tämän lisäksi meitä kiinnostaa se, millaiset poikana toimimisen tavat koetaan suotavina ja millaiset epäsuotavina.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli selvittää, millaisia käsityksiä lapset liittävät maskuliinisuuteen. Poikana toimimisen strategioissa erottuivat kehollisuuteen, käyttäytymiseen ja kompetensseihin liittyviä kuvauksia.

Kehollisiin maskuliinisuuksiin lukeutuivat erityisesti biologinen ja fyysinen keho sekä sen ulkoiset tunnusmerkit. Vaatteiden ja hiusten kautta ilmaistavaan ulkoasuun liittyy kulttuurisia normeja, jotka viestivät henkilön sukupuolesta. Elintavoissa maskuliinisia strategioita kuvattiin korostaen terveellisiä elintapoja ja välttämällä riskikäyttäytymistä.

Käyttäytymiseen liittyvinä kuvauksina tuodaan esille poikien väkivaltaa käsitteleviä kuvauksia. Näissä näkökulmina oli sekä kiusaaminen että toisten puolustaminen. Persoonallisuus ja oman persoonan esille tuominen tulee aineistossa esiin moninaisena ryhmänä. Ominaisuuksina hauskuus ja huumorintaju korostuvat. Feminiiniset persoonallisuuden piirteet ja käyttäytymismallit tuodaan esiin vastakkaisina maskuliinisuudelle. Sosiaalisuus esitellään pitkälti poikien omien vertaissuhteiden kautta. Tyttöjen ja poikien keskinäinen kanssakäyminen on vähäistä. Luotettavuus ja huolenpito muista mainitaan mahdollisena käyttäytymismallina. Sääntöjen noudattaminen kuvataan, paitsi yleiseen kielenkäyttöön ja yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvinä normeina, myös koulun toimintakulttuurien näkökulmaan.

Kompetensseihin liittyvinä maskuliinisuuksina esille tuodaan erilaisia taitoja. Liikunnallisuus kuvataan maskuliinisuutta rakentavana areenana. Pelaaminen tuodaan esiin paitsi taitona myös aihealueena, josta tulee olla tietoa päästäkseen mukaan vertaiskeskusteluihin. Moottoriajoneuvot ja niistä kiinnostuminen

mainitaan pojille tyypillisenä kiinnostuksenkohteena. Esiintyminen ja esiintymistaidot tuodaan esiin mahdollisina erityistaitoina. Yleinen kyvykkyys johtamistaitojen ja tilanteiden hallinnan kautta esitellään mahdollisina maskuliinisuuksina. Rohkeat temput tuodaan korostuneesti esiin, mutta kyvykkyksiä mainitaan nykykäsitysten mukaisesti laajan tasa-arvoisesti ilman vahvaa sukupuolittuneisuutta.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli selvittää millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät suotavina. Suotavina maskuliinisia toiminnan tapoina nähdään hyvät sosiaaliset taidot ja kyky toimia ryhmässä. Huomaavainen käytös toisia kohtaan nähdään oleellisena osana pojan toimintaa. Reilun, tasa-arvoisen ja toiset huomioon ottavan käytöksen lisäksi toisen puolustaminen koetaan tärkeänä. Vaatimus toisen puolustamiseen yhdistettiin usein reunaehdoksi fyysistä vahvuutta ilmentävien henkilöiden suotavuudelle. Urheilullisuus ja terveet elintavat nähdään kuitenkin yksiselitteisesti suotavina toiminnan tapoina. Poikien moninaisuus on vastauksissa kuvattu positiivisena asiana. Aidosti omana itsenään toimiminen kuvataan ainakin lähtökohtaisesti suotavaksi. Hauskuus nousee persoonallisuuden piirteissä suotavaksi, silloin kun se pysyy tilanteeseen sopivana. Kyvykkyys pelaamisessa ja erityisesti esiintymiseen liittyvä lahjakkuus sekä taidot koetaan suotavina. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi näytteleminen ja musikaalinen osaaminen.

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme oli löytää millaisia maskuliinisia ominaisuuksia lapset pitävät epäsuotavina. Alkoholin ja päihteiden käyttö yhdistettiin poikana ja miehenä toimimisen mahdollisuuksiin ja sitä pidettiin epäsuotavana. Lähempänä lasten omaa ikätasoista toimintaa myös liika energiajuomien kulutus ja pelaaminen nähtiin epäsuotavana toimintana. Epäsuotavina maskuliinisuuden eli poikana toimimisen strategioina nähdään yksiselitteisesti kiusaaminen ja väkivaltaisuus, myös sen hiljainen hyväksyntä. Kovaäänisyys ja keskittymiskyvyn puute kuvataan poikien toiminnassa negatiivisena ja epätoivottavana piirteenä. Tilanteeseen sopimaton äänenkäyttö ja työrauhan rikkominen koulussa kuvataan toimintamallina, johon erityisesti poikien toivotaan tekevän parannusta. Feminiinisyys ja traditionaalisesta pojan mallista poikkeaminen nähtiin erityisesti poikien itsensä toimesta suosiota laskevana sekä epäsuotavana piirteenä. Ryhmästä poisvetäytyminen ja ujous kuvattiin epäsuotavana.

10POHDINTA

Tutkimuksemme pohdintaosiossa käsittelemme tutkimuksessa tekemiämme valintoja ja esitämme ajatuksia siitä, millä tavoin tutkimaamme ilmiötä voisi tutkia lisää.

Aloittelevina tutkijoina koemme valitsemamme tutkimuskentän olleen hyvin laaja. Myös keräämämme aineisto oli mielestämme hieman liian suuri. Tutkimusaiheen ja aineiston laajuus ja moninaisuus tuotti haasteita, joita emme tutkimuksen alussa osanneet odottaa. Kohdistamalla tarkastelun tutkittavan ilmiön rajatumpaan tilanteeseen, kuten esimerkiksi poikien harrastusmaailmaan, olisimme mahdollisesti päässeet vieläkin hienojakoisemmin tutkittavaan aiheeseen käsiksi. Tällaisessa valinnassa, jossa tutkittavien määrä jää pieneksi ja tutkimusympäristö muuttuu selvästi spesifimmäksi, on tutkittavien anonymiteettiä haastavampaa turvata.

Saamamme tulokset olivat keräämällämme aineistolla linjassa aiemman poikia tutkivan maskuliinisuustutkimuksen kanssa. Empirian kautta pystyimme vahvistamaan myös aiemmissa tutkimuksissa löydettyjä maskuliinisuuksia toteuttavia kenttiä keuhollisuuksissa, käyttäytymisessä ja kompetensseissa. Tämän lisäksi löysimme hegemonisen maskuliinisuuden malleja käyttäytymisessä esimerkiksi huumorin käytöstä ja feminiinisyyden torjunnasta.

Kuvien käytössä olisimme voineet hyödyntää lasten kanssa saman ikäisiä ja lapsen helpommin samaistumista tarjoavia kuvia. Aikuisten henkilöiden kuvien käyttäminen tuntui tutkimuseettisesti lasten kuvien käyttämistä paremmalta ja moninaista maskuliinisuuksien kirjoa laajemmin esittävältä ratkaisulta. Ratkaisu tuntuu myös siinä suhteessa oikealta, että kuvien kautta esitetyt ominaisuudet olivat suurelta osin lasten omassa ikävaiheessa mahdollisia toiminnan tapoja. Myös iän myötä ajankohtaiseksi tulevien asioiden hahmottaminen on tärkeää. Kuvissa käytettävien nuorempien henkilöiden kautta emme olisi ehkä saaneet tietoa siitä, millaista miehuutta kohti pojat kokevat tai toivovat kasvavansa. Tunnettujen henkilöiden käyttäminen kuva-aineistossa oli myös tekijä, jota pitää

arvioida. Henkilöistä, jotka lapset tunnistavat oli mahdollista saada muutakin informaatiota kuin vain kuvan herättämät asiat. Lasten antamien kuvausten lyhytsanaisuuden vuoksi moni tarkennus tai tämän tyylinen lisäarvo jäi meiltä kuitenkin tässä tutkimuksessa näkymättömiin.

Maskuliinisuustutkimuksessa esille tuodaan ilmiöön liittyvä intersektionaalisuuden käsite. Etninen tausta ja sosiaalinen status nähdään voimakkaina osatekijöinä, kun maskuliinisuuksia tutkitaan. Omassa aineistossamme näitä taustatietoja ei kuitenkaan liitetty kyselyvaiheessa vastaajiin ja siksi tämä aspekti jäi tutkimuksessa tarkemmin taustoitettujen haastateltavien kertomuksien varaan. Aineisto kerättiin myös hyvin samanlaisilta kouluilta. Laajentamalla aineiston keruuta eri kokoisiin kouluihin kaupungeissa ja maakunnissa tuloksiin saisi varmasti suurempaa hajontaa.

Tutkimusotteena etnografinen lähestymistapa antaisi pääsyn käsityksistä itse toiminnan tarkasteluun. Poikatapaisuuden moninaisuuteen on mahdollista päästä syvemmin sisälle tarkkailemalla toimintaa sen luonnollisessa kontekstissa. Tällöin erilaisten roolien ja toimintatapojen ottaminen vaihtelevissa sosiaalisissa toimintaympäristöissä voisi tulla tarkemmin esille.

Jatkotutkimusta näkisimme voitavan toteuttaa erityisesti lasten maskuliinisuuksien teorianmallien kehittämisessä. Vallalla oleva maskuliinisuustutkimus pohjautuu pitkälti hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan, joka sellaisenaan ei sovi nuorten tai iäkkäiden ihmisten maskuliinisuuksien tarkasteluun. Lapsuus nykykäsityksessä nähdään omana tutkimuksen arvoisena elämänvaiheenaan, eikä pelkkänä porttina tai välivaiheena kohti aikuisuutta. Lapsilla on sukupuoli identiteetti jo ennen kuin se toteutuu aikuisuudessa. Tämän identiteetin aspektin ymmärtäminen ja lapsen toimijuuden tunnustaminen ovat tärkeä osa lapsen kasvun tukemista.

11 LÄHTEET

- Agans, L. 2007. Beyond the Binary: Gender, Identity, and Change at Brandeis University. *College Student Affairs Journal*, 26(2), 201–207.
- Alanen, L., Karila, K., Eerola-Pennanen, P., Alasuutari, M., Lehtinen, A., Kuukka, A., Raittila, R. 2009. *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelusta? Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 120–134.
- Anderson, E. 2005. "Orthodox and Inclusive Masculinity: Competing Masculinities among Heterosexual Men in a Feminized Terrain", *Sociological Perspectives*, 48(3), 337–355.
- Anderson, E. & McCormack, M. 2018. Inclusive Masculinity Theory: overview, reflection and refinement, *Journal of Gender Studies*, 27(5), 547–561, DOI:10.1080/09589236.2016.1245605
- Anttila, A. K. 2019. Tytöt, pojat ja tutkiminen: voimaa vallattomille ja valtaa voimattomille. *Elore*, 26(1). DOI:10.30666/elore.79601
- Arxer, S. L. 2011. Hybrid masculine power: Reconceptualizing the relationship between Homosociality and hegemonic masculinity. *Humanity & Society*, 35(4), 390–422. DOI:10.1177/016059761103500404
- Ashley, M. 2010. "Real boys" Don't Sing, but Real Boys Do: the Challenge of Constructing and Communicating Acceptable Boyhood. *Thymos: Journal of Youth Studies*, 4(1), 54–70.
- Ashley, M. 2011. The perpetuation of hegemonic male power and the loss of boyhood innocence: case studies from the music industry. *Journal of Youth Studies*, 14(1), 59–76. DOI:10.1080/13676261.2010.489603

- Barlett, C. P., Vowels, C. L. & Saucier, D. A. 2008. Meta-analyses of the Effects of media images on men's body-image concerns. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(3), 279–310.
- Bartholomaeus, C. 2012. Rethinking masculinities and young age: primary school students constructing gender. The University of Adelaide.
- Berger, P. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Suom. Raiskila, V. Helsinki: Gaudeamus.
- Berndt Rasmussen, K. & Olsson Yaouzis, N. 2019. MeToo, social norms, and sanctions. *Journal of Political Philosophy*, DOI:10.1111/jopp.12207
- Bird, S. R. 1996. Welcome to the men's club: Homosociality and the maintenance of hegemonic masculinity. *Gender and Society*, 10(2), 120–132. DOI:10.1177/089124396010002002
- Bridges, T. & Pascoe, C.J. 2014. "Hybrid Masculinities: New Directions in the Sociology of Men and Masculinities: Hybrid Masculinities", *Sociology Compass*, 8(3), 246–258.
- Burns, J. 2017. Biopolitics, Toxic Masculinities, Disavowed Histories, and Youth Radicalization. *A Journal of Social Justice*, 29, 176–183.
- Butler, J. 2006. *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Pulkkinen, T. & Rossi, L-M. Helsinki: Gaudeamus.
- Cibangu, S.K. & Hepworth, M. 2016. "The uses of phenomenology and phenomenography: A critical review", *Library and Information Science Research*, 38(2), 148–160. DOI:10.1016/j.lisr.2016.05.001
- Coles, T. 2008. "Finding space in the field of masculinity: lived experiences of men's masculinities", *Journal of Sociology*, 44(3), 233–248.
- Coles, T. 2009. "Negotiating the Field of Masculinity: The Production and Reproduction of Multiple Dominant Masculinities", *Men and Masculinities*, 12(1), 30–44.
- Connell, R. W. 2002. Studying men and masculinity. *Resources for Feminist Research*, 29(1), 43–55.
- Connell, R.W. & Messerschmidt, J.W. 2005. "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept", *Gender and Society*, 19(6), 829–859.
- Connell, R. 2007. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Collins, P. H. & Bilge, S. 2016. *Intersectionality*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press.

- Crane, D., & Bovone, L. 2006. Approaches to material culture: The sociology of fashion and clothing. *Poetics*, 34(6), 319-333. DOI:10.1016/j.poetic.2006.10.002
- Davison, T. E., & McCabe, M. P. 2006. Adolescent body image and psychosocial functioning. *The Journal of Social Psychology*, 146(1), 15–30.
- Demetriou, D.Z. 2001, "Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique", *Theory and Society*, Kluwer Academic Publishers. 30(3), 337–361.
- Elliott, K. 2018. Challenging toxic masculinity in schools and society. *On the Horizon* 26(1), 17–22.
- Ellis, H. 2008. Boys, Boyhood and the Construction of Masculinity, *Boyhood Studies*, 2(2), 119-124. DOI:10.3149/thy.0202.119
- Emirbayer, M. & Mische, A. 1998. What is Agency? *American Journal of Sociology* 103(4), 962–1023.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu. Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R, Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu*. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 27–51.
- Ferber, A. L. 2000. Racial warriors and weekend warriors: The construction of masculinity in mythopoetic and white supremacist discourse. *Men and Masculinities*, 3(1), 30–56. DOI:10.1177/1097184X00003001002
- Frosh, S., Phoenix, A. & Pattman, R. 2002. *Young masculinities: Understanding boys in contemporary society*. Basingstoke: Palgrave.
- Giddens, A. 1984. *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press, Cambridge.
- Gordon, T., Holland, J., Lahelma, E. & Thomson, R. 2005. Imagining Gendered Adulthood. Anxiety, Ambivalence and Anticipation. *European journal of women's studies* 12(1), 83–103.
- Grieve, R., March, E., & Van Doorn, G. 2019. Masculinity might be more toxic than we think: The influence of gender roles on trait emotional manipulation. *Personality and Individual Differences* 138, 157–162.
- Hauge, M-I., Haavind, H. 2011. 'Boys' bodies and the constitution of adolescent masculinities', *Sport, Education and Society* 16(1), 1–16.

- Hearn, J. 2004. From hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Feminist Theory* 5(1), 49 –72.
- Hearn, J. 2005. Miesten maskuliinisuuksien sukupuolistuminen tieteessä, tiedeyhteisössä ja tutkimuksessa. Teoksessa L. Husu (toim.) & K. Rolin. *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus, 170–199.
- Heino, T. 2006. Lapsen tieto tutkimuksessa ja käytännössä. Teoksessa S. Hänninen, J. Karjalainen & T. Lahti (toim.) *Toinen tieto – Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Vaajakoski: Stakes, 195–221.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita (13. osin uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Hoel, A.S. 2015. From ‘difference’ to complexity in men and masculinity studies: exploring research methods, *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 10(1), 5–19. DOI: 10.1080/18902138.2015.1013329
- Hoikkala, T. & Paju, P. (2013). *Apina pulpetissa: Ysiluokan yhteisöllisyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja*, 37(2), 162-173.
- Huuki, T. 2010. Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Huuki, T., Manninen, S. & Sunnari, V. 2010. Humour as a Resource and Strategy for Boys to Gain Status in the Field of Informal School. *Gender and Education*, 22(4), 369–383.
- Huuki, T., Kivijärvi, A. & Lunabba, H. 2018. Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. Teoksessa A. Kivijärvi, T. Huuki & H. Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 205.
- Jokinen, A. 1999. Suomalainen miestutkimus ja –liike: muutoksen mahdollisuus. Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos*. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: University Press, 15–51.
- Jokinen, A. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: University Press.

- Jokinen, A. 2003. Miten miestä merkitään? Teoksessa A. Jokinen (toim.) Yhdestä puusta: Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: University Press, 7–31.
- Jokinen, A., Ahlbäck, A. & Kinnarinen, K. 2012. Näkymätön sukupuoli näkyväksi. Teoksessa A. Jokinen (toim.) Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: University Press, 171–185.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji>.
Luettu 23.1.2020
- Karlsson, L. 2006. Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina. Teoksessa S. Hänninen, J. Karjalainen & T. Lahti (toim.) Toinen tieto – Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Vaajakoski: Stakes, 173–194.
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–63.
- Keith, T. 2017. Masculinities in Contemporary American Culture. New York: Routledge, DOI:10.4324/9781315745459
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., & Martin, C. E. 1948. Sexual behavior in the human male. Philadelphia: Saunders.
- Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. 2018. Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Teoksessa T. Kiilakoski. & P. Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino, 8–28.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus 70–85.

- Kupers, T. A. 2005. Toxic masculinity as a barrier to mental health treatment in prison. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 713–724. DOI:10.1002/jclp.20105
- Kyrönlampi, T. & Määttä, K. 2013. Using Children as Research Subjects: How to Interview a Child Aged 5 to 7 Years. Teoksessa S. Uusiautti & K. Määttä (toim.) *How to Study Children?* Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 51–65.
- Lehtonen, M. 1995. *Pikkujättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurin rakentuminen.* Tampere: Vastapaino.
- Levant, R. F. 1996. The new psychology of men. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27(3), 259–265. DOI:10.1037/0735-7028.27.3.259
- Lipman-Blumen, J. 1976. Toward a homosocial theory of sex roles: An explanation of the sex segregation of social institutions. *Signs*, 1(3), 15-31. DOI:10.1086/493272
- Lunabba, H. 2013. *När vuxna möter pojkar i skolan: Insyn, inflytande och social relationer.* Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Longwood, W. M., Schipper, W. C., Culbertson, P. & Kellom, G. 2012. *Forging the Male Spirit: The Spiritual Lives of American College Men.* Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers.
- Lorber, J. 1994. *Paradoxes of gender.* New Haven: Yale University Press.
- Mac an Ghaill, M. 1994. *The making of men: masculinities, sexualities and schooling.* Buckingham: Open University Press.
- Manninen, S. 2010. ”Iso, vahva, rohkeä – kaikenlaista”: Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Manninen, S. 2013. Masculinity and respect in flux: Olli’s story. *Gender and Education*, 25(7), 872–888. DOI:10.1080/09540253.2013.858109
- Markkola, P., Östman, A. & Lamberg, M. 2014. Onko suomalaisella miehellä historiaa? Teoksessa P. Markkola, A. Östman & M. Lamberg (toim.) *Näkymätön sukupuoli: Mieheyden pitkä historia.* Tampere: Vastapaino, 7–24.
- Marton, F. 1981. Phenomenography — Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science* 10(2), 177–200. DOI:10.1007/BF00132516

- Marton, F. & Pong, W.Y. 2005. "On the unit of description in phenomenography", *Higher Education Research & Development* 24(4), 335–348. DOI:10.1080/07294360500284706
- Mellström, U. 2004. Machines and Masculine Subjectivity: Technology as an Integral Part of Men's Life Experiences. *Men and Masculinities*, 6(4), 368–382. DOI:10.1177/1097184X03260960
- Meloni, F., Vanthuyne, K. & Rousseau, C. 2015. Towards a relational ethic, agency and dependency in research with children and youth. *Anthropological Theory* 15(1), 106–123.
- Monaghan, P. 2017. The fight against toxic masculinity. *The Chronicle of Higher Education*, 64(16), A8.
- Morrow, V. & Richards, M. 1996. The Ethics of Social Research with Children: An Overview. *Children and Society* 10, 90–105.
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 101. 25–42.
- Nieminen, J. 2016. Inklusiivinen maskuliinisuus – kriittisen miestutkimuksen uusi paradigma? *Sukupuolentutkimus*. Helsinki: Sukupuolentutkimuksen seura, 29(1), 47–51.
- Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. 2009. Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa H. Ojala & T. Palmu & J. Saarinen (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Ojala, H., Palmu, T., Saarinen, J., Lempiäinen, K., Brunila, K., Jauhiainen, A., Lahelma, E., Tainio, L., Ylitapio-Mäntylä, O., Koski, L. & Tedre, S. 2009. *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- Ojala, H. & Pietilä, I. 2013. Maskuliinisuuden hegemoniasta monenkirjaviin eroihin: kriittisen miestutkimuksen avauksia vanhenemisen tutkimukseen. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101332/maskuliinisuuden_hegemoniasta_monenkirjaviin_eroihin.pdf?sequence=1. Luettu 8.4.2019

- O'Neil, J. M., Egan, J., Owen, S. V., & Murry, V. M. 1993. The gender role journey measure: Scale development and psychometric evaluation. *Sex Roles*, 28, 167–185.
- Paechter, C. 2007. *Being boys, being girls learning masculinities and femininities*. Maidenhead: Open University Press.
- Pulkkinen, T. 2000. Judith Butler – Sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa A. Anttonen, K. Lempiäinen & M. Liljeström (toim.) *Feministejä: Aikamme ajattelijoita*. Tampere: Vastapaino, 43–60.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne & Paavilainen, E. 2014. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, ym. (toim.) *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä*. Jyväskylä: Atena. 26–51.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Salo, U.-M. 2015. Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.) *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: Tampere University Press, 166–190.
- Scott, J.-A. 2014. Illuminating the Vulnerability of Hegemonic Masculinity through a Performance Analysis of Physically Disabled Men's Personal Narratives. *Disability Studies Quarterly*, 34(1). DOI:10.18061/dsq.v34i1.3570
- Skeggs, B. 1997. *Formations of class and gender: Becoming respectable*. London: Sage.
- Swain, J. 2003. How Young Schoolboys Become Somebody: The role of the body in the construction of masculinity. *British Journal of Sociology of Education*, 24(3), 299–314. DOI:10.1080/01425690301890
- Swain, J. 2006. "Reflections on Patterns of Masculinity in School Settings", *Men and Masculinities* 8(3), 331–349.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa. Helsinki.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 15.2.2020
- Uusiautti, S. & Määttä, K. 2013. Many Dimensions of Child Research. Teoksessa S. Uusiautti & K. Määttä (toim.) *How to Study Children?* Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 11–27.
- Vandenbroeck, M. & Bouverne-De Bie, M. 2010. Lasten toimijuus ja kasvatuksen normit: neuvoteltu yhtälö. Suom. Mälkiä, T. Teoksessa K-P. Kallio, A. Ritala-Koskinen, N. Rutanen & T. Mälkiä. *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 17–32.
- Veissière, S. 2018. “Toxic Masculinity” in the age of #MeToo: ritual, morality and gender archetypes across cultures. *Society and Business Review* 13(3), 274–286.
- Webb, G. 1997. Deconstructing deep and surface: Towards a critique of phenomenography. *Higher Education* 33(2), 195–212.
- West, C. & Zimmerman, D. 1987. Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125–151. DOI:10.1177/0891243287001002002
- Wienke, C. 1998. Negotiating the male body: Men, masculinity, and cultural ideals. *Journal of Men's Studies*, 6(3), 255–282. DOI:10.1177/106082659800600301
- Wiklund, M. 2017. Tyttöjen ja poikien arvosanaerot motivaatiotekijöiden ja PISA-tutkimusten valossa. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 48(1), 52–56.
- Wyness, M. 2013. Children's participation and intergenerational dialogue: Bringing adults back into the analysis. *Childhood*, 20(4), 429–442. DOI:10.1177/0907568212459775

Lyriikkalähde

- Ylppö, H., Moeini, H. & Westergård, J. 2010. *Pojat ei tanssi* (levyttänyt Herra Ylppö & ihmiset). Albumilla *Pojat ei tanssi* (CD). BMG.

Liite 1(2)

Lomakenumero

1. Ympyröi vaihtoehtoista: tyttö / poika / en halua sanoa

2. Ympyröi vaihtoehtoista: voin osallistua yksilöhaastatteluun / en osallistu haastatteluun

3. Millainen poika/mies on sinun mielestäsi hyvä ihminen? Kirjoita vähintään viisi ominaisuutta tai asiaa.

4. Ketkä kuvien henkilöistä olisivat suosittuja oppilaita koulussasi? (Valitse viisi eri henkilöä.)
Miksi? Kirjoita vähintään kolme ominaisuutta jokaisesta valitsemastasi henkilöstä.

Liite 2(2)

5. Ketkä kuvien henkilöistä olisivat epäsuosittuja oppilaita koulussasi? (Valitse viisi eri henkilöä.)

Miksi? Kirjoita vähintään kolme ominaisuutta jokaisesta valitsemastasi henkilöstä.

☐☐☐☐☐

6. Ketkä viisi henkilöä valitsisit ryhmääsi koulussa tehtävään ryhmätyöhön?

Miksi? Kirjoita vähintään kolme ominaisuutta jokaisesta valitsemastasi henkilöstä.

☐☐☐☐☐

Kiitos osallistumisesta!

Liite 3

Taustatiedot: Haastateltavat ovat alakoulun 5. ja 6.luokka-asteiden oppilaita

Teemahaastattelun teema-alueet

Kiinnostuksen kohteet ja harrastukset. Mitä harrastuksia pojilla on?

Koulu. Miten opettajat suhtautuvat koulussa poikiin? Jakautuvatko tietyt oppiaineet sukupuolten välillä?

Kaverisuhteet ja toiminta näissä suhteissa.

Media ja poikiin vetoava sisältö. Millaisia mediasisältöjä kohdennetaan pojille?

Pojan määrittäminen mielikuvitteellisen tehtävän kautta: "Kuvaile Kaupin metsästä saapuneelle muukalaiselle poika." Mistä hänet tunnistaa? Miten hän käyttäytyy?

Toiset tytöt ja pojat: Käyttäytyminen toisten poikien ja tyttöjen seurassa.

Oma perhe. Vaikuttaako sukupuoli siihen, miten haastateltavaa perheessä kohdellaan tai mitä odotuksia hänelle asetetaan?

Tulevaisuuden suunnitelmat.

Haastattelijan sukupuolen vaikutus vastauksiin: Olisivatko vastaukset olleet erilaisia, jos haastattelijana olisi ollut nainen?

Saatekirje huoltajille lapsen osallistumisesta tutkimukseen.

Hei!

Olemme kasvatustieteen luokanopettajaopiskelijoita Tampereen yliopistosta. Teemme pro gradu – tutkielmaamme aiheesta lasten käsitykset maskuliinisuudesta. Tutkimuksen aineistonkeruun menetelminä käytämme kyselylomaketta ja haastattelua. Kerätty aineisto tulee vain meidän käyttöömme ja vakuutamme, että kukaan ulkopuolinen ei sitä saa luettavaksi/nähtäväksi. Tutkimuksessamme käsittelemme osallistujien antamia tietoja ilman tunnistetietoja. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkimuksesta voi jättäytyä halutessaan pois osallistumisen jälkeenkin!

Pyydämme teiltä lupaa lapsenne osallistumiseen opettajan X X luokassa. Lupa koskee siis mahdollisuutta suorittaa lomakekysely koulupäivän aikana ja tehdä mahdollinen yksilöhaastattelu aiheen temasta. Opettaja X on jo antanut omalta osaltaan luvan tähän.

Lapseni nimi: _____

Merkitse seuraaviin kohtiin valintasi (kyllä/ei)

Suostumus lomakekyselyyn: _____

Suostumus mahdolliseen yksilöhaastatteluun: _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys: _____

Kiitos ajastanne!

Mikäli haluatte tietää lisää tutkimuksestamme, aineiston keruusta tai jokin muu asia jäi epäselväksi, vastaamme mielellämme tiedusteluihinne!

Ystävällisin terveisin:

Matti Aarnio (matti.t.aarnio(at)tuni.fi)

Eino Huhtinen (eino.huhtinen(at)tuni.fi)

Tampereella 11.02.2019